

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Гуманітарно-педагогічний факультет

Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва

ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

на здобуття першого (бакалаврського) рівня вищої освіти

тема:

ДЕКОРАТИВНА КОМПОЗИЦІЯ З ДЕРЕВИНИ «ПОРИ РОКУ»

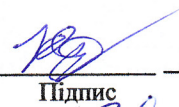
Галузь знань: 02 «Культура і мистецтво»

Спеціальність: 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»

Спеціалізація: Художня обробка деревини

Шифр ДПДМ. 112199.18.08.ПЗ

Виконав: студент IV курсу, групи ДМ-18-1

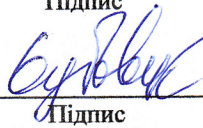

Д. В. Сіверський

Підпис

Ініціали, прізвище

Керівник

С. В. Дубовик

Підпис

Ініціали, прізвище

Нормоконтролер

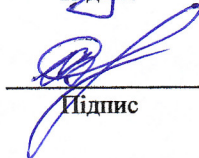

О. В. Пястук

Підпис

Ініціали, прізвище

До захисту допускаю:

І. В. Андрощук

Підпис

Ініціали, прізвище

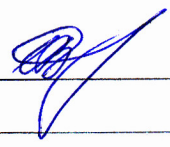
Зав. кафедри ТПО і ДМ

«07» серпня 2022 р.

ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет гуманітарно-педагогічний
Кафедра технологічної та професійної освіти і декоративного мистецтва
Освітній рівень перший (бакалаврський)
Галузь знань 02 «Культура і мистецтво»
Спеціальність 023 «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація»
Спеціалізація Художня обробка деревини
Освітня програма «Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувачка кафедри

Андриана І.В.
07 серпня 2022 р.

ЗАВДАННЯ НА ДИПЛОМНИЙ ПРОЄКТ

Сіверський Демис Владиславович

Прізвище, ім'я, по-батькові студента

1. Тема проєкту Декоративна композиція з деревини «Юри року»
керівник проєкту Дубовик Сергій Володимирович
Прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання

Затверджено наказом ректора університету від 01 03 2022 р. № 18

2. Строк подання студентом роботи на кафедру 06.06.2022р

3. Вихідні дані до проєкту Слід художнього твору декоративна композиція і техніка виконання

4. Зміст пояснювальної записки Вступ. Розділ 1. Традиції та новаторство в декоративному м-ві художньої обробки деревини. Коротко-кош-ні та технологіко-матеріалознавчі аспекти вик дек коши з деревини. Висновки: перспективи та проблеми поєднання
Додатки.

4. Творча робота декоративна композиція «Юри року»
Назва художнього твору (виробу)

5. Дата видачі завдання 02.03.2022р

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

Назва етапів (розділів) дипломного проєкту	Строки виконання етапів	Підпис керівника
1. Затвердження теми ДП	1,03,2022р	Бурдовик
2. Збір матеріалу для створення ескізних варіантів проєкту	з 1,03,2022р до 11,03,2022р	Бурдовик
3. Етап ескізування до виконання художньої частини проєкту	до 15,03,2022р	Бурдовик
4. Виконання ескізної частини проєкту в чистовому варіанті	до 18,03,2022р	Бурдовик
5. Підготовка інструментів і матеріалів до виконання проєкту обраною технікою	з 18,03,2022р	Бурдовик
6. Початок виконання ДП в матеріалі	з 12,03,2022р	Бурдовик
7. Збір матеріалу до теоретичної частини ДП (дипломного проєкту)	з 2,03,2022р	Бурдовик
8. Написання 1-го розділу ДП	квітень	Бурдовик
Підрозділ 1.1	- " -	
Підрозділ 1.2	- " -	
Підрозділ 1.3	- " -	
9. Завершальний етап виконання ДП в матеріалі	24 травня, проба	Бурдовик
10. Завершення і оформлення роботи в матеріалі	квітень проба	Бурдовик
11. Написання 2-го розділу описової частини ДП	травень	Бурдовик
Підрозділ 2.1	- " -	Бурдовик
Підрозділ 2.2	- " -	
Підрозділ 2.3	- " -	
12. Формування висновків ДП	3 тижень проба	Бурдовик
13. Складання переліку джерел посилання	3 тижень проба	Бурдовик
14. Укладання додатків ДП	до кінця роботи	Бурдовик
15. Попередній захист ДП	з 06,2022р	Бурдовик
16. Виправлення зауважень	з 3,06,2022р	Бурдовик
17. Збір підписів: керівника, завідувача кафедри, нормо контролера	6,06,2022р	Бурдовик
18. Збір додаткових документів до ДП: відгук керівника, рецензія, антиплагіат	3,06,2022р 6,06,2022р	Бурдовик
19. Здача ДП і пакету документів секретарю екзаменаційної комісії	10,06,2022р	Бурдовик
20. Захист ДП (дипломного проєкту)	15,06,2022р	Бурдовик

Студент

Підпис

Д. В. Сіверський

Ініціали, прізвище

Керівник

Підпис

С. В. Дубовик

Ініціали, прізвище

АНОТАЦІЯ

Тема дипломного проєкту: Декоративна композиція з деревини «Пори року».

Автор: Д. В Сіверський

Керівник: ст. викладач С. В. Дубовик

Обсяг пояснювальної записки: 65 с; Обсяг додатків: 23 с.

Ключові слова: різьблення, декоративна композиція, декоративне мистецтво, композиція художнього твору, технологічний процес, техніка виконання.

Дипломний проєкт виконувався з урахуванням особливостей обраної техніки та використовуваних матеріалів для виконання декоративної композиції «Пори року». Текстова частина дипломного проєкту складається зі вступу, двох розділів, висновків, переліку джерел посилання та додатків.

У першому розділі досліджено історію та передумови розвитку художньої обробки деревини; визначено її художньо-технологічні принципи; обґрунтовано художньо-образний зміст теми «Пори року» та її ідею.

У другому розділі – розкрито композиційні та художні особливості виконаної декоративної композиції «Пори року»; обґрунтовано матеріалознавчі аспекти її виконання; описано технологічні принципи та послідовність виконання декоративної композиції «Пори року» з деревини.

Зроблено висновки щодо виконання художніх творів з деревини у сучасних творах мистецтва, збереження традиційних та внесення новітніх прийомів її художньої обробки; підведено підсумки щодо поставленої на початку роботи мети та завдань.

Представлено перелік джерел посилання. Текстова частина підсилюється ілюстративним матеріалом, який винесено в додатки.

ЗМІСТ

	С.
Вступ.....	7
1 Традиції та новаторство в декоративному мистецтві художньої обробки деревини.....	9
1.1 Історія та передумови розвитку художньої обробки деревини.....	9
1.2 Художньо-технологічні принципи виконання обробки деревини	16
1.3 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми композиція «Пори року».....	27
2 Художньо-композиційні та технолого-матеріалознавчі аспекти виконання декоративної композиції з деревини.....	38
2.1 Композиційні та художні особливості виконання художнього твору.....	38
2.2 Матеріалознавчі аспекти виконання декоративної композиції «Пори року» з деревини.....	47
2.3 Технологічні принципи та послідовність виконання декоративної композиції «Пори року» з деревини.....	51
Висновки.....	62
Перелік джерел посилань.....	64
Додаток А Художня обробка деревини в історії України.....	66
Додаток Б Пам'ятки архітектури XVIII століття.....	68
Додаток В Різновиди деревообробництва.....	70
Додаток Г Формотворчі техніки художньої обробки деревини.....	72
Додаток Д Декоративні техніки художньої обробки деревини.....	75

Додаток Е Декоративні техніки художньої обробки деревини.....	78
Додаток Ж Серія картин «Пори року» іспанського художника Франсіско Баррери (1595–1658 рр.)	81
Додаток И Серія картин «Чотири пори року» італійського художника Джузеппе Арчімбольдо (1527–1593 рр.)	83
Додаток К «Чотири пори року»	84
Додаток Л Представлення ескізного пошуку.....	85
Додаток М Обраний варіант до виконання.....	87
Додаток Н Виконаний твір.....	88

ВСТУП

Деревина з давніх часів була улюбленим і цінним матеріалом. Художня обробка деревини – найдавніший вид декоративно-прикладного мистецтва. З різних порід деревини виготовляють безліч оригінальних виробів різноманітного функціонального призначення. Глибоке розуміння й знання властивостей деревини та інших матеріалів в усі часи залишалися незмінною основою декоративного мистецтва.

Сама природа з її лісами, була джерелом натхнення багатьох поколінь народних митців, які пронесли через віки своє мистецтво художньої обробки деревини і здавна привертала увагу високою майстерністю.

Привертала своєю красою майстрів деревообробництва й природа, з її змінами пір року. Тому темою дипломного проектування була взята одвічна тема «Пори року», яка втілювалися у техніці художньої обробки деревини.

Ми насолоджуємося кожною порою року. Кожному сезону притаманний свій настрій, тож виконана робота складається з чотирьох частин (квадратів), в яких у символічній формі показано пори року. Усі символи вміщені у кола, що також передає циклічність оберту Сонця.

Об'єктом дипломного проекту є художня обробка деревини.

Предметом дипломного проекту є декоративна композиція «Пори року».

Метою дипломного проекту є дослідження теоретичних основ художньої обробки деревини та її практичного застосування на прикладі декоративної композиції «Пори року».

Відповідно до поставленої мети визначені наступні завдання:

- дослідити історію та передумови розвитку художньої обробки деревини;
- визначити художньо-технологічні особливості художньої обробки деревини;

- обґрунтувати ідею та розкрити художньо-образний зміст теми «Пори року»;

Також :

- обґрунтувати композиційні та художні особливості виконання художнього твору;

- визначити матеріалознавчі аспекти виконання декоративної композиції «Пори року» з деревини;

- описати технологічні особливості та послідовність виконання декоративної композиції «Пори року».

Структура теоретичної частини дипломного проекту складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

1 ТРАДИЦІЯ ТА НОВАТОРСТВО В ДЕКОРАТИВНОМУ МИСТЕЦТВІ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ

1.1 Історія та передумови розвитку художньої обробки деревини

Різьблення по дереву – це мистецтво, яким славилися стародавні слов'яни ще в XI столітті. Проте саме мистецтво виникло набагато раніше. Різьбленням прикрашалися трони єгипетських фараонів, вікінги гойдали своїх дітей в різьблених колисках, у Франції різьблення по дереву стало невід'ємною частиною бароко – стилю в європейському мистецтві (живописі, скульптурі, музиці, літературі та архітектурі) початку XVI століття – кінця XVIII століття).

У ті далекі часи найчастіше для виробництва різьблених композицій використовували деревину горіха. Пізніше популярним стало червоне і чорне дерево. Незалежно від матеріалу, різьблення прикрашали позолотою, розписом, після чого покривали білим лаком.

Найдавніші пам'ятки народного мистецтва на території сучасної України, що дійшли до нас, належать до епохи палеоліту (20 тис. років до н.е.). Це вироби з кістки, оздоблені різними геометричними мотивами. Їх знайшли археологи під час розкопок Мізинської стоянки на Чернігівщині. Предметів із дерева з тих далеких часів не збереглося. Пізніше почала розвиватися кераміка, ткацтво, художня обробка кістки, а потім і дерева [1].

Розкопки скіфських поховань дають уявлення про різноманітність видів і технік художньої обробки деревини, які були у скіфів. У давнину скіфи користувались дерев'яним посудом. Археологічні розкопки скіфських поховань свідчать, що скіфи спілкувалися з іншими народами, вміли обробляти дерево на високому художньому рівні. Вони оздоблювали дерев'яні похоронні лежа багатокольоровими породами дерева.

У XII столітті до нашої ери сармати, які витіснили скіфів, широко використовували колір в оформленні дерев'яних виробів. Скіфо-сарматський період і вплив античної культури грецьких міст Північного Причорномор'я сформували принцип художнього створення виробів, орнаментики, прийомів виконання та технік декорування. Поєднання реалізму з творчою фантазією, з підвищеною декоративністю, створення неповторної образної системи стали основою для творчої праці багатьох поколінь майстрів, що утверджувались народною творчістю тривалий час.

Слов'яни вийшли на історичну арену на початку I тисячоліття до н.е. Вони займали територію між Дністром і Віслою. В I–II ст.н.е. на землях середнього Придністров'я, як свідчать археологічні знахідки, розвивається культура, за назвою місця знахідки – Зарубинецька [1].

У дохристиянський період відображались також уявлення стародавніх майстрів про магічні сили Землі та природи. Символічно зображувались Сонце, Земля, Кінь. Також був поширений геометричний орнамент із борозенок, ямок, штрихів. Уявлення про виникнення та побудову світу передавались у народній творчості у вигляді геометричних фігур-символів, зображень тварин і частин їхнього тіла – голови, ніг.

Літописець Нестор у X столітті зазначає наявність розвиненої дерев'яної скульптури, за його свідченням Київський князь Володимир поставив у княжому дворі Перуна дерев'яного (див. додаток А, рисунок А.1).

Після прийняття християнства на Русі (989 р.) дерев'яних ідолів топили у річках. З часом розвивались токарні роботи, довбання, різьблення. Це засвідчує знайдені залишки дерев'яних мисок із Райковецького городища на Житомирщині і в інших районах України [1].

Токарні вироби прикрашали художнім розписом, що засвідчують зображення на мисці XII ст. із Києва. Майстри Русі працювали в різних стилях. У кожному регіоні художня обробка деревини мала стилістичні особливості. Вироби відрізнялися формами та оздобленням. На виробах майстри зображали фантастичних звірів, міфічних птахів [2].

Татаро-монгольська навала затримала розвиток ремесел, знищила численні їх досягнення. Центри ремесел переміщуються з Києва, Чернігова та інших міст до Галицько-Волинської землі. Ця земля менше потерпіла від монгольської навали. Під час князювання Данила Галицького художні ремесла, у тому числі й деревообробка, досягають значного розвитку. В середині XIII ст. зароджуються міста Львів, Холм і Галич, будуються численні фортеці.

На першому етапі становлення українського мистецтва (XIV ст. – перша половина XVI ст.) з'являються специфічні ознаки художньої обробки деревини. Майстри споруджують палаци, церкви, прикрашаючи їх пишним різьбленням. В орнаментиці з'являються мотиви листків аканту, квіток, виноградних лоз і грон, серед них зображають щасливих янголят.

Меблі цієї доби відрізняються гармонійністю античних пропорцій, прикрашаються пишним різьбленням, інколи розписом, накладними точеними профілями. Використовуються різні види дерева. Меблі складні за силуетом, масивні, щедро декоровані різьбленням або інкрустацією. Стіни оббивають тканинами, двері роблять із цінних порід дерева, стелі прикрашають золоченими орнаментами.

Для художньої обробки деревини у XIV–XVIII ст. характерні такі напрями: виготовлення побутових предметів, знарядь праці, засобів пересування в домашньому виробництві. Ремісничі цехи та мануфактури беруть участь у декоративному оформленні церков, предметів культу. Створюють набійні дошки для вибивання узорів на тканинах, пряникові дошки, меблі для різних верств населення [2].

В середині XVIII ст. відповідно до стилю рококо меблі набувають більш полегшених форм. Основним елементом орнаменту є роскайль, інтер'єр полегшується, стає просторішим внаслідок оббивки стін шовком світлих тонів. Інколи стіни фарбували у світлі тони, прикрашали ліпним орнаментом [1].

У творчості народних майстрів-меблярів переважали прості форми. Такою була потреба соціального замовника-селянина, міщанина. Часто найкращі кріпосні майстри оформляли палаци і замки магнатів. Вони прикрашали будови тригранно-виїмчастим різьбленням, рельєфним різьбленням.

У XVIII–XIX століттях різьблення в Україні досягло найвищого рівня. Різьбленням оздоблювали деталі будівель – одвірки, сволоки, балки, ліштва, піддашні дошки, горішні вікна. В інтер'єрі житла різьбленням прикрашали віконниці, одвірки, полички, мисники. Особливу увагу різьбярі приділяли сволокові, який займав більше місця в інтер'єрі. Часто його оздоблювали плосковиїмчастим різьбленням з мотивами розеток, кіл, смужок, ламаних ліній, бокові частини іноді профілювали крученим орнаментом. Традиція оздоблення сволоків існує в народному будівництві досі (див. додаток А, рисунок А.2).

Майстри щедро оздоблювали різьбленням предмети побутового і господарського призначення [2]. Скрині, столи, ліжка, миски, тарілки прикрашались орнаментальним різьбленням (див. додаток А, рисунок А.3).

Майстри-різьбярі оздоблювали різьбленням дерев'яні цвинтарні та придорожні хрести, що споруджувалися на роздоріжжях, перехрестях шляхів, коло церков і криниць (див. додаток Б, рисунок Б.1 (а, б)). Збереглися до наших часів й нечисленні зразки об'ємної української народної скульптури XVIII–XIX століття.

Унікальна пам'ятка архітектури XVIII століття, закинтий бароковий костел Усіх Святих у селі Годовиці, що на Львівщині – найпрекрасніший із закинутих храмів України. Що й не дивно, адже його батьками є зоряний дует, який складався зі знаменитого архітектора Бернарда Меретина та не менш славетного скульптора Георга Пінзеля. Костел постав у 1751–1758 роках з ініціативи львівського каноніка та архидиякона Щепана Міхульського. Головною прикрасою інтер'єрів були скульптури роботи Георга Пінзеля. Головний вівтар увінчувала фігура розп'ятого Ісуса з парою

янголів обабіч а також з скорботною Богородицею та апостолом Іваном Євангелістом. Перед вівтарем було встановлено скульптурні групи, що ілюстрували на біблійні сюжети: «Жертвоприношення Авраама» та «Самсон з левом». Ці шедеври можна побачити у львівському Музеї Пінзеля [1]. Головне зображення – розп'яття, фігури святих (див. додаток Б, рисунок Б.2).

У Центральній та Східній Україні, де здавна було розвинуте різьбярство, зразків народної скульптури XVII–XIX століть збереглося дуже мало. До наших часів збереглися унікальні зразки різьблених виробів – чумацьких маж, саней, різного хатнього начиння, предметів домашнього вжитку. Тут переважали вироби побутового призначення, окремі деталі яких можна віднести до народної скульптури – це закінчення ковшів, черпаків, ложок, стовпців воріт тощо.

У XVIII–XIX ст. остаточно формуються центри народного мистецтва – народні художні промисли. Після 1861 року народні промисли одержують подекуди новий творчий розвиток. Їх центри: Полтавщина, Київщина, Гуцульщина, Поділля, Лемківщина, де формується своя стилістика оформлення, характер орнаменту, прийоми виконання.

В архітектурно-меблевому виробництві різьбленням прикрашають балки-сволоки, стовпці, столи, лави, скрині у Західних областях України, а також вибійчані дошки прикрашали рослинним орнаментом. У 1878 р. відкрилося губернське ремісниче училище в Полтаві з токарно-столярним відділенням. Училище підготувало чимало різьбярів.

Важливою галуззю художньої деревообробки в українців було виготовлення музичних інструментів: ударних, духовних, струнних. Народні музичні інструменти є одним із відгалужень традиційної культури і за своїм походженням, розвитком, стилістичними засадами пов'язані з народною обрядовістю і побутом українців.

Окремі види народних музичних інструментів побутували на певній території України, наприклад, бандура – переважно в Центральних районах і на півдні України, на Гуцульщині особливо шанували трембіту і цимбали.

На Західних землях формується гуцульський стиль художньої обробки деревини. Своєрідність його у поєднанні плоского різьблення з тригранно-виїмчастим, з особливою манерою композиційної побудови орнаменту, форми виробів, прийомами виконання, інструментами. Тут дуже виявлені етнографічні особливості.

У 1890-х роках ученими дослідниками проводиться значна робота щодо вивчення народної творчості, відродження забутих або занедбаних ремесел. У губерніях створюються відділи мистецтва і промислові кооперації, в яких об'єднуються сільські і міські майстри, організуються виставки, що сприяють підняттю престижу народної творчості.

На початку ХХ століття в Україні вирізьблювали фігурні та прикрашені барельєфами вулики. Елементи цих виробів часто мали зооморфні або фітоморфні мотиви і відрізнялися дуже узагальненим, без зайвих деталей, характером. Тематика зображень на них, мотиви декору були світськими і культовими. У південній та лісостеповій частині України зустрічалися вулики-довбанки у вигляді ведмеда, голови козака з оселедцем або цілої сидячої постаті (див. додаток В, рисунок В.1).

На початку 1920-х років створюється художньо-промислові школи в Києві, Харкові, Полтаві, Переяславі. З другої половини 1920-х років на виставках разом з досвідченими майстрами активну участь бере молодь.

В 1930–1940 роках змінюються естетика, зміст і призначення виробів художніх промислів. Вони зазнають сильної ідеологізації, натиску влади. У виробках основна увага приділяється декору державно-політичного змісту, який витісняє традиційну естетику і практичність. Задані «зверху» тематика і стилістика, по суті, відривали промисли від народних традицій. Ця тенденція зберігалася в «народному» мистецтві довгі роки.

У 1934 році організована Українська художньо-промислова спілка, яка очолює артлі – кооперативні об'єднання художнього виробництва. У Дніпропетровську відкривається школа декоративного розпису. Активно й швидко розвивається народне мистецтво України в передвоєнний час.

У післявоєнний період відроджується художня обробка деревини, особливо в західних областях України (див. додаток В, рисунок В.2). Відновлюється робота в артілі «Гуцульщина» в Косові, ім. Л.Українки у Львові, у Чернівецькій області, відкриваються училища декоративно-ужиткового мистецтва. У 1946 р. у Львові відкривається перший в Україні інститут декоративного і прикладного мистецтва (нині Львівська академія мистецтв). Наприкінці 50-х років художні артілі переорганізуються у державні підприємства, які підпорядковуються Міністерству місцевої промисловості.

Народне мистецтво сьогодні знаходить широке застосування в дизайнерських розробках у сфері побуту, праці, виробництва меблів, оформленні житла та виробничого середовища. Інтеграція етніки в сучасний інтер'єр – новий виток розвитку в сучасному інтер'єрі (див. додаток В, рисунок В.3). Різьблення по дереву – це дуже виразний прийом, що використовується для оздоблення меблів та інтер'єру, в якому зараз багатющі національні художні традиції переосмислюються по-новому, а використання нових технік, прийомів та елементів дозволяє отримати вироби, які не тільки підкорюють своєю екстравагантністю і пишнотою зовнішнього вигляду, але і мають незаперечну художню цінність [2].

Отже, дерево – це матеріал, який оточував людину з перших кроків її розвитку і в усіх відомих цивілізаціях існували свої традиції різьблення по дереву. Як матеріал, що найлегше піддається обробці, його використовували для оздоблення як палаців і храмових будівель, так і просто житла. Сьогоднішня популярність різьблення по дереву легко вкладається у загальний тренд популярності натуральних природних матеріалів, а химерні візерунки виступають своєрідною альтернативою прямолінійності сучасних стилів інтер'єру [3].

1.2 Художньо-технологічні принципи художньої обробки деревини

Сьогодні популярність декоративної обробки деревини набирає нових обертів. У її художній обробці одні технічні прийоми і засоби виразності створюють цілісну функціональну форму предметів, інші мають лише декоративне спрямування і завершують художнє оформлення виробів.

До формотворчих технік належать видовбування, вирізування, виточування, бондарні та столярні прийоми. Зокрема:

Видовбування – одна з найдавніших технік – полягає у поступовому вибиранні деревини з масиву виробу, внаслідок чого утворюється заглибина, порожнина або отвір. За допомогою сокири, долота і видовбача майстри виготовляють передусім побутові предмети – човни-довбанки (див. додаток Г, рисунок Г.1), ночви, ступи, черпаки, сільнички тощо. Вони вирізняються значною товщиною стінок, міцністю, округлою і масивною формою, внутрішніми заглибленнями овальної та криволінійної конфігурацій.

Вирізування (витесування, вистругування) – різноманітні технічні прийоми, за допомогою яких майстри вручну моделюють з дерева форму побутових предметів та декоративних виробів (див. додаток Г, рисунок Г.2). Необхідні інструменти: сокира, тесак, ніж, струг, різці тощо. Цими прийомами користуються не тільки теслі, а й столяри, бондарі, виконуючи заготовки. Вирізування інколи поєднується з видовбуванням і переходить в об'ємне різьблення, часом сполучається з профілюванням.

Виточування – техніка обробки деревини і самостійна галузь народного художнього промислу (токарство) (див. додаток Г, рисунок Г.3). У процесі обертання дерев'яну заготовку на токарному верстаті обробляють пласкими і півкруглими долотами, фігурними різцями, гачками тощо. В історії токарства відомі такі конструкції верстатів: лучковий з почерговим рухом, ручний з поперечно-обертним рухом, ножний обертовий, ножний обертовий з

маховиком, механічний з кінним приводом, водяним, паровим, електричним двигунами.

Поширення токарного виробництва в минулому було пов'язане насамперед із виготовленням дерев'яного точеного посуду. Сучасні народні майстри й професійні художники широко використовують техніку виточування не лише для виробництва різноманітного посуду, а й в процесі виготовлення жіночих прикрас, дитячих іграшок тощо. Ця своєрідна техніка дає змогу створювати нескінченну кількість пластичних художніх форм.

Бондарство – окремий вид деревообробного промислу і техніка виготовлення з тесаних клепок і гнутих смерекових або ліщинових обручів великого, місткого посуду (див. додаток Г, рисунок Г.4). Раніше бондарі користувалися простими інструментами: сокирою, ручною пилою, двохручним ножом (теслом), циркулем та іншим. Крім бочок і діжок, здавна виготовляли барила, цеберки, коновки, скіпці, маснички тощо. Бондарство як формотворча техніка сьогодні успішно використовується при створенні невеликого ужиткового і декоративного посуду [2].

Столярство – найпоширеніша техніка й галузь виробництва з дерева будівельних виробів, меблів, музичних інструментів та художньої сувенірної продукції. Одна з важливих засад столярства, відзначена ще у давніх цехових статутах – виготовлення виробів без жодного цвяха за допомогою столярних з'єднань на клею. Для столярних робіт, так само як і для вирізування, видовбування та ін., необхідне пристосування для закріплення заготовки виробу або його частини – верстат (див. додаток Г, рисунок Г.5). Різноманітні столярні прийоми роботи часто поєднуються з іншими формотворчими техніками художньої обробки деревини. Художня виразність і довершеність творів значною мірою посилюються логічним застосуванням з відповідного оздоблення: профілювання, різьблення, інкрустації, мозаїки, випалювання, розпису тощо [2].

Столярні вироби мають міцні з'єднання прямим відкритим шипом, на відкритий «ластівчиний хвіст» і додаткові скріплення. Вироби вирівнюють,

шліфують, інколи лакують, полірують, якщо різьблення виконуватись після оформлення.

Кругле різьблення інколи застосовується у виготовленні й оздобленні святкового посуду, музичних інструментів, палиць, дитячих іграшок тощо (див. додаток Г, рисунок Г.6). Його технічні прийоми ґрунтуються на засадах народної скульптури. Крім різців використовуються допоміжні інструменти: пилочки, свердла, молотки, кліщі, рашпиль, напилки, а також інструменти для розмітки та контролю (лінійка, кутник, малка, рейсмус, циркуль, шило тощо).

До декоративних технік належать:

Профілювання – декоративна техніка художньої обробки деревини, відома з X–XI ст. полягає у вирізуванні пилкою та долотами геометричних орнаментів по краях дошок (прикраси будівлі та оздоблення меблів).

Крім плоского профілювання відоме об'ємне профілювання балок, кронштейнів, стовпів, що межувало з об'ємним різьбленням. Профільовані об'ємні елементи майстри виконували переважно сокирами-тесаками. До найдавніших технік художнього декорування виробів із деревини належить різьблення. Воно поділяється на плоске, плоскорельєфне, контррельєфне, ажурне та об'ємне [2].

Найпоширенішим є плоске різьблення. Воно буває контурним, виїмчастим, трьохгранновиїмчастим (див. додаток Д, рисунок Д.1). Його роблять одним ножом або кількома різцями (долотами). Наприклад, контурною різьбою у XVIII–XIX ст. в Карпатах прикрашали скрині та інші вироби.

Виїмчасте виконували півкруглим долотом. Значно складніше, трьохгранновиїмчасте різьблення поширилося на значній території України у XVIII–XIX ст. Його виконували прямим, скісним, кутнім та півкруглим долотами. Найбільшу кількість доліт (близько 50) використовували гуцульські майстри плоского різьблення наприкінці XIX ст. Майже кожний мотив вони вирізували іншим долотом.

Плоскорельєфне різьблення, що має кілька висотних рівнів від фону (див. додаток Д, рисунок Д.2), також виконували великою кількістю доліт та інших допоміжних інструментів. Контррельєфне різьблення застосовували, виготовляючи різноманітні дерев'яні форми для кахель, печива, сиру, вибійки тощо. Виконувалось майже аналогічно, як і трьохгранновиймчасте, однак набагато глибше, з використанням доліт із закругленими фасками для вибирання деревини [2].

Ажурне різьблення нагадує плоскорельєфне має наскрізь прорізане тло (див. додаток Д, рисунок Д.3). Найскладніше за технікою виконання (з рельєфним та ажурним характером мотивів) так зване «сніцарське різьблення», що використовувалось при виготовленні іконостасів, культивоване у XVII–XIX ст. цеховими різьбярами.

Інкрустація – техніка орнаментального оздоблення виробів шматочками твердих матеріалів (дерева, металу, рогу, слонової кістки, перламутру, бісеру тощо), які вирізають і вкладають у поверхню (див. додаток Д, рисунок Д.4). Декоративний ефект інкрустованого візерунка ґрунтується на контрастному зіставленні тональних і колірних різнохарактерних матеріалів.

Інтарсія (з італ. – інкрустація) – вид інкрустації, мозаїки на дереві. Цією технікою виконують зображення або візерунки зі шматочків кольорового дерева (шпону), які вривають врівень з поверхнею виробу або суцільно вкривають його поверхню (маркетрі) (див. додаток Д, рисунок Д.5). Таким чином найчастіше оздоблюють меблі, виготовляють декоративні панно тощо.

Дендромозаїка належить до ювелірних технік декорування. Орнамент складають із крупинок дерева ледь завбільшки з макове зернятко.

Випалювання здавна роблять на світлих породах дерева: ялині, смереці, сосні, клені (див. додаток Д, рисунок Д.6, а). Здебільшого ним оздоблюють бондарний посуд, рідше меблі. Нині випалювання застосовують при декоруванні дитячих іграшок та елементів народної дерев'яної архітектури. Розрізняють два способи випалювання – розжареними металевими

штампиками («штансами»), з відбитків яких складають різноманітні орнаменти (піротипія), й електрописаком, що дає чіткий контурний малюнок (пірографія) (див. додаток Д, рисунок Д.6, б).

Розпис зручна й оригінальна техніка орнаментування дерев'яних виробів, відома з X–XI ст. Технічно він мало чим відрізняється від розпису на інших матеріалах. Орнамент наносять пензлями по заґрунтованій або незаґрунтованій поверхні виробу темперою, гуашшю, олійними або аніліновими фарбами, нітроемалями. З кінця XIX ст. розписані вироби почали покривати лаком, що оберігало їх від забруднення.

Крім розглянутих традиційних прийомів і технік художньої обробки деревини, зустрічаються їх різновиди й поєднання, наприклад: «штампування» металевими пробійчиками, аналогічне карбуванню; зіставлення плетених частин із гладкими поверхнями; контурне різьблення тонованих площин-елементів; викладання орнаментів соломкою тощо.

У художній обробці деревини виділяють такі основні її види як: плоска, ажурна, рельєфна й скульптурна. Чіткої класифікації немає, оскільки в одному і тому ж виробі можуть поєднуватися різні види різьблення [4].

Умовно можна виділити такі основні типи:

- 1 Наскрізна (ажурна) різьба (сюди відноситься пропилювання і прорізна різьба).
- 2 Глуха різьба (всі підвиди рельєфної і плоскої різьби).
- 3 Скульптурна різьба.
- 4 Будинкова різьба (є окремим напрямком, оскільки може поєднувати в собі всі три перерахованих вище типу).

Отже:

Наскрізна різьба (див. додаток Е, рисунок Е.1).

Наскрізна (ажурна) різьба – поділяється на власне наскрізну і накладну, має два підвиди: прорізне різьблення (наскрізні ділянки прорізаються стамесками та різцями) і пропильне різьблення (фактично те ж саме, але такі

ділянки випилуються пилкою або лобзиком). Наскрізне різьблення характерне для лиштв, карнизів, балконних огорожень.

Перед початком різьби на заготівлі (дощі, щиті) спершу розмічається зовнішня форма, після чого лобзиком видаляється все зайве. Поверхня під різьбу повинна бути ідеально плоскою, гладкою і не мати вад. Шаблон (трафарет) переноситься на очищену поверхню дерева виразними тонкими лініями.

Спершу вирізують замкнуті контури в центрі деталей: в кожному з них сверлиться отвір, потім по лінії фігура вирізається лобзиком. Орієнтувати розпил потрібно на 1–1,5 мм всередину контура, залишаючи невеликий шар деревини під подальшу обробку. Коли фігура вирізана, її зачищають до усунення слідів різьби та отримання прямокутної кромки, що в точності відповідає рисунку розмітки.

Рельєфності краям надають ручним фрезером або стамесками і різцями. Край може бути скошений звичайною прямо фаскою, внутрішньої або зовнішньої облямівкою. Обирається інструмент відповідного розміру і профілю .починаємо з врізу і, видаляючи деревину стружкою товщиною по 0,5–1 мм, обходьте фігуру по контуру.

Складніше працювати з краями, які вимагають каскадною різання в кілька ярусів. Спершу потрібно рейсмусом відзначити ширину у найширшій частині різьблення і зняти перший ярус, потім послідовно відзначити і знімати всі наступні. До наскрізної різьби відноситься також і оформлення зовнішніх країв виробу.

Глуха різьба

При глухому різьбленні (англ. Chip carving) на поверхні виробу утворюються невеликі заглиблення, що становлять геометричний рисунок з різних трикутників, квадратів, багатогранників, ліній. Це так зване геометричне, або клинове різьблення, його рисунок відрізняється різкими переходами від світла до тіні.

Одним з найдавніших способів оздоблення дерев'яних виробів вважається плоске різьблення (див. додаток Е, рисунок Е.2), що виконувалося найпростішими інструментами – сокирою чи ножом. На Гуцульщині його називають: «сухим» або «чистим». Елементами такого різьблення є прості геометричні фігури, утворені поєднанням горизонтальних, вертикальних та скісних (під кутом 45–60 градусів) ліній. У неглибокі лінії – заглиблення іноді втирають вугільний пил або сажу з лляною олією, що надає рисунку графічної виразності, чіткості, наближаючи його до гравюри. Такий прийом оздоблення можна побачити на старих гуцульських скринях та столах. В основі його – давній вид «чистого» плоского різьблення, так зване «кільчасте письмо».

Неглибокі, тоненькі лінії, що утворюють діагональну або прямокутну дрібну, легеньку сітку на поверхні деревини, дають коли уявлення про такі найдавніші орнаментальні мотиви, як «січені зубці», «зубці з головами», «головкате», «огірочки», «бесаги», «кривулька», «медівники», «бані», «п'явки», «душ» тощо.

У деяких елементах («січені зубці», «огірочок») основною рисунка є «кільчасте письмо», але в більшості орнаментів «кільчасте письмо» використовується як фон, на якому лінії сітки паралельні лініям малюнка. «Кільчасте письмо» органічно співіснує з основним рисунком і можна сказати, що воно створює орнаментальний мотив, підкреслює його особливості.

Особливо багате декоративне оформлення можна отримати від поєднання плоского різьблення з тригранно-виїмчастим. Геометричний орнамент тут складається з трикутників, ромбів, квадратів тощо. У деревині вибирають пірамідальні скибочки, і тому орнамент виходить заглибленим з похилими стіночками (див. додаток Е, рисунок Е.4, а).

У криволінійно окреслених елементах орнаменту деревину вибирають похило з двох боків так, щоб найбільше заглиблення було в центрі елемента, наприклад, у кожній пелюстці розетки, квітки, косиці тощо. Різноманітне

поєднання простих елементів і водночас чітких геометричних, дає можливість створювати нові й нові варіанти композицій орнаменту.

На Гуцульщині здавна із різноманітних геометричних елементів створилися усталені орнаментальні мотиви. До найдавніших належать ті, що складаються з форм прямокутника, квадрата, трикутника, вони називаються: «журавлі», «зубчики», «моршінка», «кривулька», «зубчики», «завиваник», «ширинка», «копанці», «крижики», «глибока різьба», «сікачці», «очкате», «віконця». Основна частина цих орнаментальних мотивів має стрічкову композиційну дубову, їх вживання для оздоблення країв виробів, щоб підкреслити центр композиції (див. додаток Е, рисунок Е.4, б).

До іншої групи можна віднести орнаментальні мотиви, що утворюються за допомогою півкола еліпса, а саме: «гадючки», «дужки», «копитця», «плайи», «жолобки», «парканець», «ряска-сльози». Окрему групу становлять мотиви, які мають у своїй основі коло, поєднане з квадратом або прямокутником, як от: «соняшник», «сонечко», «віночки», «пацьорки», «калачики», «зорки», «кучері», «ружа», «грибки». Ці найскладніші мотиви вживають для створення центральної частини композиції.

Щоб виконувати складні орнаментальні композиції, спочатку потрібно засвоїти деякі прийоми геометричного різьблення. Тримаючи різак у правій руці, виконують вправу: ріжуть окремі лінії уздовж й упоперек шарів деревини. Дошку потрібно тримати перпендикулярно до напрямку руху різачка. Вирізувати легше уздовж шарів деревини, важче – упоперек. Тут треба правильно тримати різак і водити ним у різних напрямках з неоднаковим нахилом. Під час роботи треба стежити за тим, щоб своєчасно змінювати напрям руху різачка, згідно з вирішуваним рисунком незалежно від напрямку шарів деревини.

Щоб виконувати складні орнаментальні композиції, спочатку потрібно засвоїти деякі прийоми геометричного різьблення. Тримаючи різак у правій руці, виконують вправу: ріжуть окремі лінії уздовж й упоперек шарів деревини. Дошку потрібно тримати перпендикулярно до напрямку руху різачка.

Вирізувати легше уздовж шарів деревини, важче – уперек. Тут треба правильно тримати різак і водити ним у різних напрямках з неоднаковим нахилом. Під час роботи треба стежити за тим, щоб своєчасно змінювати напрям руху різачка, згідно з вирішуваним рисунком незалежно від напрямку шарів деревини.

Для різьблення та інкрустацій використовують переважно тверді породи дерев – груша, бук, клен. Орнамент на поверхню деревини попередньо наносять за допомогою циркуля, кутника, малки, ярунка, рейсмуса. Більшість майстрів намагається робити закінчений ескіз орнаменту на папері, а потім на виробі викреслюють його шилом, циркулем тощо.

В орнаментиці використовуються стародавні солярні знаки «сонечко», «зірочки»; мотиви характерні для розпису писанок; мотиви природних рослинних форм: «дерева», «колоски» тощо. Залежно від характеру різьблення елементи та складні мотиви можна поділити на чотири групи, які виконуються:

- гравіруванням або контурним різьбленням: лінії, «сходинки», «кривульки», «січені зубці», «кільчасте письмо»;
- плоским тригранно-виїмчастим різьбленням і заглибленням, основними мотивами орнаменту є «зірочка», «сливки», «кривульки»;
- нігтеподібним різьбленням: «жолобки», «копитця», «заячі вушка», «гадючки»;
- коло з'єднане із квадратом або прямокутником і колом, складених з окремих елементів орнаменту: «ружа», «косиця», «кочело», «сонечко».

Для тієї, чи іншої форми декорування виробу потрібно підібрати відповідну їй групу мотивів.

Для круглих форм основними мотивами композиції вибирають четверту групу.

Для прямокутних і квадратних форм більше підходять мотиви орнаменту другої групи. Мотиви першої і третьої груп використовують як допоміжні у декоративних поверхнях.

Центральна частина композиції виконується крупнішими мотивами орнаменту. На плоских полях мотиви розміщують переважно симетрично, а круглих – ритмічно.

Рельєфне різьблення – це таке різьблення, в якому рельєф орнаменту виступає над фоном на половину своєї товщини (див. додаток Е, рисунок Е.5). Іноді для спрощення процесу її отримання використовують накладні рельєфні компоненти, елементи загального орнаменту роблять окремими деталями. Кріплять їх на поверхні фону, отримуючи рельєфне різьблення. У плоскорельєфній різьбі тільки контури орнаменту робилися рельєфними, поверхня орнаменту залишалася плоскою.

На відміну від плоскої різьби, у рельєфного різьблення майже немає плоских ділянок поверхні. Рельєфне різьблення подібна на різьблення з підібраним фоном. Однак висота рельєфу орнаменту у рельєфного різьблення досягає 5–7 мм. Це робить зображення більш виразним, з великою кількістю світлотіней, що підкреслює найбільш характерні особливості виробу з таким різьбленням. Тому рельєфним різьбленням прикрашають меблі, лиштви вікон, елементи дверей, воріт, входів до будинків та інші предмети житла людини

Техніка рельєфного різьблення більш різноманітна. Це можуть бути як різноманітні борозни і канавки, вирізані за заздалегідь нанесеному контуру, так і серія поглиблень або насічок різних розмірів і геометричних формам.

Очевидно, що більш складними за виконанням видами є рельєфне й скульптурне різьблення. Перша підрозділяється залежно від ступеня висоти фігур, що виступають над поверхнею, на барельєф і більш високий – горельєф. Цими способами найчастіше зображуються фігури тварин, птахів тощо. Переходячи від простих фігур до більш складних, набуваються навички як знімати деревину шар за шаром і згодом можна приступати до виготовлення скульптур і барельєфів.

Скульптурне (кругле) різьблення відрізняється від рельєфною ще більшою опуклістю зображуваних предметів і фігур. На підлокітниках

стародавніх крісел та інших виробів саме так вирізують голови левів, оленів, коней, птахів. У цьому випадку фігури майже повністю відділяються від тла й стають скульптурою (див. додаток Е, рисунок Е.3, б). Відмінна особливість скульптури – зображення окремих фігур (або груп фігур) людей, тварин, птахів або інших об'єктів. Фактично, є найскладнішим видом різьблення, оскільки вимагає від різьбяра об'ємного бачення фігури, відчуття перспективи, збереження пропорцій.

Скульптура з дерева по праву вважається одним з найскладніших видів образотворчого мистецтва. Набагато складнішою, ніж з мармуру або бронзи, дикого каменю або граніту. Майстер, який працює з деревом, повинен не тільки досконало володіти плоскою та об'ємною різьбою, заздалегідь уявляти собі найбільш вигідні візуальні перспективи свого творіння, а й мати колосальні знання. Наприклад, граніт і мрамур, на відміну від дерева, матеріали досить однорідні, з добре прогнозованими властивостями і поведінкою. Вони не чутливі до вологи, практично не схильні до розтріскування, падіння прямих сонячних променів яскравим літнім днем абсолютно безпечні для кам'яної статуї.

Саме дерево поводиться набагато більш капризно. Воно розбухає від надлишку атмосферної вологи, жолобиться в сухому приміщенні, темніє і розтріскується на сонці. Один невірний дотик різця до міцної, ретельно висушеної заготівлі може спровокувати потворний відкол, що загрожує безповоротно згубити майбутнє творіння. Наростити помилково зрізаний фрагмент або скол практично не представляється можливим, рано чи пізно «латочка» дасть тріщину і відвалиться. Скульптор по дереву чимось нагадує сапера – і один, і другий помиляються тільки один раз. Відмінність у тому, що ціна помилки сапера – власне життя, а скульптора – «всього лише» безповоротно зіпсована скульптура [6].

Кращі пам'ятки з деревини, що збереглися до нашого часу, свідчать про гармонію доцільності та краси. Різьбярі прагнули досягнути досконалості

й пластичності форм предметів, а також довершеності й неповторності декору і як свідчать їхні твори їм це віртуозно вдавалося.

1.3 Ідея та художньо-образне обґрунтування теми «Пори року»

Пора року, сезон (від фр *saison*, від лат *satio* – сівба, час сівби) – період у річному циклі розвитку природи. У помірному кліматі Північної Півкулі, у тім числі в Україні, розрізняють такі пори року: весна, літо, осінь, зима. Це чотири рівні періоди, на які умовно поділено річний цикл потрапляння сонячних променів на Землю.

Зміна пір року на Землі зумовлена її рухом навколо Сонця та нахилом земної осі до площини екліптики під кутом $66,5^\circ$. Для населення помірних широт є звичними певні ритмічні зміни в навколишній природі, які повторюються з року в рік і, які називають порами року. Кожному добре знайомі природні ознаки весни, літа, осені, зими; їх легко розрізнити в довкіллі, на фото чи картинах. Пори року впливають на господарську діяльність, планування робочого часу і відпочинку, побут і стан здоров'я.

У більшості країн Північної Півкулі прийнято такі дати початку і кінця календарних пір року:

Весна – від 1 березня до 31 травня. Календарна весна складається з трьох місяців: березня, квітня і травня – у Північній та вересня, жовтня і листопада у Південній півкулі.

З початком березня Земля внаслідок руху навколо Сонця і нахилу осі до площини екліптики, нахиляється до Сонця своєю північною півкулею, тому тривалість світлового дня тут швидко збільшується. Земна поверхня починає краще нагріватися (сонячна енергія), що сприяє розвитку рослин після зими. Сніг починає танути, течуть струмки, морози значно слабшають і

згодом проявляються лише як заморозки. У безсніжному кліматі і за рідкісних морозів, температура повітря і землі підвищується ще швидше.

Вже ранньою весною починають квітнути багато рослин-ефемерів, іноді починаючи з того часу, коли ще лежить сніг.

Загалом весна є наслідком приходу сонячного тепла, однак на погоду впливають також інші, менш передбачувані, явища

Навесні погода буває особливо мінливою: з частими похолоданнями, вітрами, заморозками, різкими підняттями температури тощо. Нестійка весняна погода часто виникає, коли тепле повітря вторгається з нижчих широт, водночас холодне повітря все ще час від часу надходить з полярних регіонів. У цю пору року часто бувають повені, зокрема в гірських і передгірських районах, які спричиняє активне танення снігу, інколи посилене дощами.

Наприклад, у Північній Америці, Коридор Торнадо найбільш активний саме в цю пору року, насамперед тому, що скелясті гори не дозволяють розігнаним гарячим і холодним повітряним масам, розповсюджуватися на схід і замість цього, примушують їх вступати в пряме протистояння. Крім торнадо, грози цього осередку, також можуть викликати небезпечно потужний град і дуже сильні вітри, щодо яких зазвичай, оголошується попередження про сильну грозу або щодо торнадо. Навіть більшою мірою, ніж взимку, струменеві течії відіграють важливу роль в нестійкій і суворій погоді в Північній півкулі навесні.

Весна в Україні – сезон з середньодобовою температурою від 0° до +15°C. Триває 100 діб в Карпатах і до 50 діб на сході країни; навесні переважає меридіональний (північ - південь) рух повітря. Літо – від 1 червня до 31 серпня. У різних географічних широтах унаслідок нерівномірності освітлення Сонцем поверхні Землі літній сезон має свої особливості. Зі збільшенням широти місцевості зростає різниця у тривалості світлого часу доби влітку і взимку, яка сягає максимуму на полюсах, де Сонце влітку не заходить за горизонт упродовж шести місяців. Кліматичне літо

розпочинається з переходом середньодобової температури повітря через +15 С у бік підвищення і закінчується з переходом цієї ж відмітки у бік зниження. Тривалість кліматичного літа істотно залежить від широти, а також від інших особливостей клімату: у полярних широтах.

Арктики літо коротке або ж не настає зовсім, а в тропічних та екваторіальних широтах кліматичне літо триває весь рік. Для помірно континентального клімату, що панує на значній частині території України, характерне помірно спекотне літо і з достатньою кількістю опадів, яка знижується з просуванням з півночі на південь і з заходу на схід. Найбільші температури повітря простежуються в липні. Цей місяць відзначається часто безхмарною посушливою погодою, середньомісячна температура на рівнинній території України змінюється від майже +17° до +19°С на північному заході та півночі країни до +22 до +23 °С у південних районах Причорномор'я та Приазов'я, на Кримському півострові.

По всій території України влітку проходять грози та зливові дощі. На літо припадає близько 40 % річної норми опадів. Град випадає на рівнинах 23 рази на рік, а в Карпатах – 4–6 разів. У південних районах літо посушливе.

На Південному березі Криму погода влітку визначається впливом тропічних повітряних мас. Тому літо тут сонячне, сухе і спекотне. Такий тип клімату називається середземноморським, і він характерний для субтропічного поясу. У літній період можуть виникати посухи, які повторюються зазвичай кожні 2–3 роки і завдають чималих збитків сільському господарству, особливо на півдні та південному сході країни.

Осінь – від 1 вересня до 30 листопада. На відміну від календарної та астрономічної, кліматична осінь не має чітких дат початку та закінчення, адже в природі вона починається в різні строки. В Україні кліматична осінь розпочинається після переходу температури повітря через 15°С в бік зниження, що відбувається на більшості території переважно в першій декаді вересня. Осінь розподіляють на два періоди: перший – від перших приморозків до кінця жовтня; другий – від кінця жовтня до початку зими.

Осінь в Україні порівняно тепла й тривала, з ясними сонячними днями та прохолодними ночами, нерідко із заморозками. На початку осені зазвичай панує суха, сонячна погода. Часто під впливом теплих тропічних повітряних мас буває бабине літо, коли температура повітря перевищує +20 °С.

Восени дні стають коротшими, а ночі – довгими. 23 вересня день і ніч однакові, вони тривають по 12 годин, тому 23 вересня називають днем осіннього рівнодення. Після цього дня ніч стає все довшою і довшою, а день помітно скорочується. Сонце піднімається вже не так високо, як літом, тому його промені слабше прогривають землю. Температура повітря знижується. Негода із затяжними дощами, низькими температурами повітря настає наприкінці осені (жовтень – листопад). Найхарактерніша вона для заходу та півночі країни.

З настанням осені зростає циклонічна діяльність, відбувається зниження температури повітря, збільшується кількість днів з опадами і туманами. Вторгнення холодних арктичних мас у вересні – жовтні спричиняє заморозки. У другій половині осені внаслідок активізації циклонів переважає похмура погода з дощами і туманами. В осінній період іноді, найчастіше в східних областях України, спостерігаються пилові бурі, тривалість яких коливається від декількох хвилин до декількох діб. Їх спричиняють суховії, що дмуть із пустельних, напівпустельних просторів Середньої Азії.

Українські назви осінніх місяців відображають явища, які відбуваються в природі восени. Так слово «вересень» походить від назви вічнозеленого куща-вересу, який росте на Поліссі. Оскільки верес починає масово цвісти восени, то і перший місяць по літі назвали на його честь. Спершу вересень звався «ревун», «марев», тому що голосно перегукувалися олені. Пізніше називали «сівнем» – період сівби зернових, «маїком» – від зелені озимини. У давнину 14 вересня було першим днем Нового року.

Жовтнем ще відносно недавно в Україні називали десятий місяць. Але у вжиткові була інша назва – «паздерник», що походить від промислу, що пов'язаний з переробкою льону та конопель. Пізніше десятий місяць жовтень

ще називали «хмурень», «зазимник». А оскільки з жовтня починали справляти весілля, його охрестили і «весільником». 14 жовтня відзначається свято Покрови. Дуже сприятливий день для весілля, бо сама Богородиця благословляє молодят своїм покровом. Часто на Покрову випадає прший сніг покриваючи землі білим сніжним покровом.

Листопад у давнину називали «братчини». Це від давнього обряду, що звався «братчина». Його справляли в листопаді. Якщо сусіди хотіли заприятелювати між собою, то купували в пасічників бджолиний рій. З весни до осені гуртом доглядали його. Зібраний мед ділили порівну. На це свято збиралися сім'ями, гуляли, чи як казали в народі, браталися. Були ще інші назви: «листопадень», «падолист», «напівзимник».

Зима – від 1 грудня до 28 лютого (увисокосні роки – до 29 лютого) У Південній Півкулі пори року протилежні: тривалість зими як кліматичного та фенологічного сезону збільшується від низьких географічних широт до високих. У тропічних широтах зими в такому розумінні не буває, в субтропіках її тривалість не перевищує 1–2 місяці, у помірних широтах 3–4 місяці, а в полярних сягає 6–7 місяців і більше.

Територія України розташована у помірно континентальній області помірного кліматичного поясу. Кліматична зима в Україні розпочинається, коли середньодобова температура повітря переходить через 0°C в бік зниження. Зима триває від 120–130 днів на північному сході і до 75–85 днів на південному сході. У листопаді на більшій частині країни середня добова температура повітря стає нижчою від 0°C, а в третій декаді цього місяця може утворюватися сніговий покрив.

Українська зима порівняно м'яка, з частими відлигами, проте інколи бувають сильні снігопади, хуртовини, ожеледь, тумани, у горах можуть сходити снігові лавини. На Південному узбережжі Криму тривалого зимового періоду не буває, сніговий покрив не встановлюється, хоча сніг випадає щороку. Сніг протягом зими декілька разів розтає і випадає знов. Зима приходить з північного сходу і найпізніше досягає Кримського

півострова. Для неї характерна значна мінливість погоди: сильні похолодання часто змінюються відлигами; періоди хмарної і порівняно теплої погоди з опадами у вигляді мокрого снігу та дощу змінюються морозною сонячною безхмарною погодою.

Характер атмосферної циркуляції над Україною визначається частою зміною циклонів та антициклонів. Циклони надходять на територію України протягом року з заходу, північного і південного заходу, півдня. Відлиги (8–10 днів упродовж зими) охоплюють більшу частину території, іноді всю країну. Їх спричиняє перенесення теплих повітряних мас з Атлантики, з надходженням яких взимку настають снігопади, потепління, відлига. Вторгнення континентальних повітряних мас з Азії (антициклони) зумовлюють взимку різкі похолодання. На Південному березі Криму погода взимку визначається впливом помірних повітряних мас, тому опади тут бувають здебільшого взимку й у вигляді снігу, але сніговий покрив не утворюється.

Узимку для всієї території України характерні ожеледі, тривалість яких коливається від декількох годин до 10 днів і більше. Ожеледь – це суцільний шар льоду, що утворюється на гілках дерев, телефонних та електропроводах, а також на поверхні землі за температури від 0°C до – 3°C унаслідок замерзання крапель дощу, мряки чи туману. Ожеледь, яка покриває дороги, називають ожеледицею. Хуртовини найчастіше бувають у січні – лютому.

Найхолоднішим місяцем зими є січень. Середні показники температури січня знижуються від – 1°C у рівнинному Криму, до – 8°C на крайній півночі України і від – 4 °C на заході, до – 8°C на крайньому сході країни. Найтепліше взимку – на південно-західному та південному узбережжях Криму, де середні температури січня додатні та сягають +4°C. Висота снігового покриву становить 10–40 см, а в горах сягає 60 см і більше.

Пори року надихали художників, композиторів, поетів своєю мінливістю, красою різних періодів року, оспівувались й у народній

творчості. Порам року присвятили свою творчість багато відомих особистостей, зокрема:

«Пори року» – балет Олександра Глазунова (1900 р.);

«Пори року» – балет Джона Кейджа (1947 р.);

«Пори року» – хоровий цикл Бориса Лятошинського (1949 р.);

«Пори року» – хоровий цикл Миколи Дремлюги (1963 р.);

«Пори року в Буенос-Айресі» – цикл п'єс Астора П'яццолі (1965–1970 р.);

«Чотири пори року» – цикл пісень для голосу і фортепіано Валерія Гавриліна (1969 р.);

«Чотири пори року» – Кантата Лесі Дичко (1973 р.);

«Хорові акварелі» (Пори року) – хоровий цикл (на вірші В.Сосюри) Тараса Кравцова (1974 р.);

«Чотири пори року» – вокальний цикл Юлії Цибульської (1976 р.);

«Пори року» – концертна сюїта для ансамблю народних інструментів Анатолія Білошицького (1982 р.);

«Пори року» – кантата Людмили Шукайло (1993 р.);

«Волинські награвання» (Пори року) – для чотирох різновидів флейт Валерія Кікти (2001 р.);

«Пори року» – хоровий цикл (для мішаного хору a cappella) Мирослава Скорика (2002 р.);

«Чотири ідилії» («Пори року») – для симфонічного оркестру Юрія Іщенка (2002 р.);

«Пори року» – концерт для скрипки з оркестром Золтана Алмаші (2013 р.);

«Пори року» – 4 концерти для мішаного хору В'ячеслава Самофалова (2014 р.);

«Пори року» – хоровий концерт (для жіночого хору) Сергія Ярунського (2015 р.);

«Музика Української Землі... Пори року, пори життя...» – ф'южфонія для солістів, джазбенду, фолькгурту та оркестру Івана Тараненка (2016 р.);

«Пори року» – дитячий ансамбль для фортепіано у 4 руки Анни Школьнікової (2019 р.).

Пори року надихали художників, композиторів, поетів своєю мінливістю, красою різних періодів року, оспівувались вони й у народній творчості.

Порам року присвятили свою творчість багато відомих особистостей. Одним з таких був Франсіско Баррера – іспанський художник першої половини XVII ст., майстер декоративного живопису і натюрмортів [7].

Він відомий тим, що створював натюрморти та картини декоративного характеру для палацових споруд типу «П'ять почуттів» або «Пори року». Його спроби звертатись до інших жанрів (релігійний живопис, парадний портрет) не мали помітного успіху. Так, відомо, що створені Франсіско портрети розглядала комісія авторитетних художників (Дієго Веласкес, Вінченцо Кардуччі (1568–1638 рр.), хтось із представників іспанської інквізиції). Портрети роботи Франсіско де Баррера були визнані невідповідними вимогам і художнику порадили спеціалізуватися на натюрмортах. Тим не менше декоративні твори митця та його натюрморти сподобались, а Ф. Баррера отримав замовлення на декорування одного з королівських палаців. За переказами, його статки навіть перебільшували статки уславленого Веласкеса, що було показчиком бізнесової активності мало обдарованого художника.

Тему «Пори року» активно і часто розробляли митці – прихильники маньєризму Нідерландів ще у XVI столітті. Потяг маньєристів – художників Нідерландів до значущості і філософських натяків у власних творах (картини, друкована графіка) обумовив появу картин за сезонами, алегоричними фігурами у них та додатками натюрмортів. Аналогічні сюжети розробляли і для прихильників астрології, створюючи уособлення знаків зодіаку. Іспанці добре знали такі композиції, позаяк роками вивозили

картини подібної тематики для декорування палаців короля та іспанських вельмож.

Франсіско Баррера створив серію декоративних картин «Пори року». У цій серії чотири картини, які відповідають чотирьом порам року (див. додаток Ж, рисунки Ж1–Ж4). І сама тема, і її втілення не досить самостійні. Він виходив від картин нідерландських майстрів-декораторів. Звідси умовна людська фігура, що уособлювала або алегорію сезону, або умовну селянську фігуру – як ілюстрацію відповідного сезону сільськогосподарської праці.

До найбільш органічних картин цієї серії належала «Весна» з алегоричною жіночою фігурою у вінку (див. додаток Ж, рисунок Ж1). У ній вбачають зображення богині квітів Флори. Аби ніхто не плував сюжет, митець понизу полотна подав назви кожного весняного місяця – березень, квітень, травень. Розкішний натюрморт із зображенням різних наїдків – засіб художника натюрмортів продемонструвати власну майстерність у відтворенні різних харчів, нібито відповідних весняній порі. В картині «Весна» був натяк і на іспанську реальність. В умовно відображеному вікні за алегоричною фігурою подано регулярний парк і королівський палац Буен Ретіро.

Джузеппе Арчімбольдо (італ. *Giuseppe Arcimboldo*) (1527–1593 рр.) – ще один італійський художник-маньєрист, придворний портретист, декоратор, розробник карнавальних костюмів, організатор урочистих церемоній і фахівець з мистецтв у Габсбургів – Максиміліана II і Рудольфа II.

На службі в імператора Джузеппе виконав низку родинних портретів і серію картин «Пори року». З 1568 року Арчімбольдо став відомим як «майстер урочистостей». Арчімбольдо вигадував карнавальні костюми, малював картини на подарунки вельможам, зокрема «Чотири пори року» (див. додаток И, рисунки И1–И4), замовлені імператором Максиміліаном у 1573 році для подарунку курфюрстові Августу Саксонському, за які отримав величезну винагороду – 65 рейнських флоринів.

Збереглося порівняно мало робіт Арчімбольдо: частіше – це портрети по груди, у профіль, менше – у фас. Це передусім алегоричні зображення, складені з фруктів, овочів, квітів, тварин, або ж музичних та інших інструментів. Обличчя стилізовані, дуже вправне komponування цих елементів у просторі створює ефект форми обличчя та світлотіні. Такими є, наприклад, алегорія сезонів: «Літо» та «Зима» 1563 р. (Музей історії мистецтв, Відень), «Весна» (Академія Сан-Фернандо, Мадрид); стихій – «Вогонь» 1566 р. та «Вода» у Музеї історії мистецтва у Відні [9].

Арчімбольдо був досить популярним художником свого часу. У ХХ столітті, тим паче з появою сюрреалізму, цей митець став модним. Його навіть оголосили класиком маньєризму.

Відображення незмінного розвитку природи у живописних творах є образним втіленням уявлень людини про циклічний устрій Світу. Це одна із «вічних» тем, що не перестає бути об'єктом досліджень. Річний кругообіг природних змін (див. додаток К, рисунок К1), часто зображувався художниками як алегорія людського життя. На кожному історичному етапі людина усвідомлює себе невід'ємною частиною природи, проводячи паралелі циклічності руху та аналогії між природними явищами та періодами людського життя.

Зображення природи у всій своїй повноті та складності вперше входить в європейський живопис у XV столітті. Французькі художники брати Лімбург (Поль, Ерман та Жеаннскен) стали відомими завдяки створенню «Пишного часослова герцога Беррійського» (1409–1416 рр.). Часослов починався календарем, який було оздоблено дванадцятьма мініатюрами зі знаками зодіаку та зображенням сезонної праці і розваг у різні пори року. Зображення природи постає у єдності з людським життям [8].

Як бачимо митці оспівують по різному пори року. З сучасних українських – Степан Шолтес – відомий ужгородський митець та архітектор, який створив майже 20 картин об'єднаних спільною назвою «Чотири пори року», що представлялися в атріумі Закарпатської ОДА.

Є твори присвячені порам року і в різьблярстві (див. додаток К, рисунок К.2). Талановитий різьбяр з Ужгорода Василь Свида, який у свій час очолював Спілку художників Закарпаття, має у своєму доробку серію барельєфів «Пори року» – з відомих творів художника.

«Пори року» зачіпають кожну людину, особливо митця. Тому, темою для виконання дипломного проєкту була обрана саме ця тема.

2 ХУДОЖНЬО-КОМПОЗИЦІЙНІ ТА ТЕХНОЛОГО-МАТЕРІАЛОЗНАВЧІ АСПЕКТИ ВИКОНАННЯ ДЕКОРАТИВНОЇ КОМПОЗИЦІЇ З ДЕРЕВИНИ

2.1 Композиційні та художні особливості художнього твору

Композиція зазвичай вживається у двох значеннях. З одного боку, композиція – це побудова художнього твору, що обумовлена його змістом, призначенням та характером. А з іншого боку композицією називають і сам твір, тобто кінцевий результат діяльності художника. Композиція є одним із основних організуючих компонентів художнього твору. Саме композиція надає йому цілісності, підпорядковує його елементи один одному та цілому. Композиція «тримає» простір, організує його і підпорядковує так званим законам композиції [10].

Рівновага залежить від розташування основних мас композиції, від організації композиційного центру, від пластичної та ритмічної побудови композиції, від її пропорції, від кольорових, тональних та фактурних відношень окремих частин між собою і цілим тощо. Рівновага виявляється по-різному у симетричних та асиметричних композиціях. Наявність симетрії ще не є гарантією рівноваженості у композиції. Кількісна невідповідність симетричного елемента та площині (або диспропорція частин і цілого) робить її візуально нерівноваженою. Людина завжди тяжіє до рівноваги форм, що створює повний психологічний комфорт, гармонію проживання у предметно-просторовому середовищі. Урівноважити симетричну композицію набагато легше, ніж асиметричну і досягається це найпростішими засобами, оскільки симетрія вже створює передумови для композиційної рівноваги

Вдало знайдена симетрична композиція сприймається легко, незважаючи на складність її побудови. Асиметрична ж композиція потребує

тривалішого осмислення і розкривається поступового. Проте, твердження, що симетрична композиція є виразнішою – неправомірне. Історія мистецтв доводить, що асиметрично побудовані за законами гармонії композиції ніяк не поступаються виразністю, з погляду художньої цінності, симетричній.

Виконана декоративна композиція з деревини «Пори року» має симетричну форму (форма квадрату) і сприймається статичною.

Однак, внутрішні елементи композиції є різними, що порушує статичність сприйняття художнього твору. Самі елементи кожної частини композиції яка теж поділена на чотири квадрати будуються за законами симетрії.

Симетрія має три види побудови: дзеркальну, осьову, гвинтову. У виконаному художньому творі «Пори року», кожна композиція загального твору мають свою симетричну побудову, зокрема:

- у композиції «Зима» сніжинка виконана за правилами осьової симетрії;
- у композиції «Весна» виконана восьмипелюсткова квітка, що теж використовує осьову симетрію;
- у композиції «Літо» зображено Сонце, як символ літньої пори, побудова якого, теж використовує осьову симетрію;
- у композиції «Осінь» зображено кленовий листок, що нагадує нам про спадання листя з дерев в осінню пору, що будується за правилами дзеркальної симетрії.

Необхідною умовою організації гармонійної композиції з певної кількості елементів є вимога, щоб вона (композиція) була цілісною. Це має бути виражено в єдності пластичного рішення, образного та змістового розкриття теми, в єдності формоутворення, колористичного та фактурного рішення. Єдності можна досягти шляхом підпорядкування елементів композиції єдиному змісту.

До засобів гармонізації відноситься й ритмічна організація елементів композиції. Ритм надає композиції динамізму і породжує рух зі складною

характеристикою. Динаміка ритму обумовлюється закономірним чергуванням однорідних елементів у просторі. У мистецтві ритм розуміється як синтез кількості та якості у виразі художньої форми. Для спостерігача, який сприймає твір мистецтва, існують два типи ритму: активно-динамічний і пасивно-динамічний.

До першого належать звукові (музичні), танцювальні, світлові та інші ритми, тобто ритми, які з'являються і зникають у певних часових рамках. До іншого (пасивного) типу належать ритми в архітектурі, малярстві, скульптурі, графіці, де пластичні форми знаходяться постійно у візуальному русі, а відчуття ритму виникає зі співвідношення реальних та існуючих елементів. Вплив на глядача активно-динамічного ритму багато в чому залежить від тривалості його сприйняття. У пасивно-динамічному ритмі головним стає характер кожного елемента, його просторове положення, виразність композиційних елементів.

Ритм буває простим, коли змінюється якась одна закономірність (форма, колір, фактура або відстань між елементами) і складним, коли зміни відбуваються відразу за декількома параметрами. Наприклад, змінюється конфігурація форми і відбувається насичення за кольором, або змінюється відстань між елементами, і водночас, зменшується форма, яка також змінює свою фактурну характеристику. Ритм не лише збагачує композицію, але й допомагає її організувати. Без ритму важко обійтися як у площинній композиції, так і в об'ємно-просторовій. Ритм може бути виражений за допомогою всіх образотворчих засобів: існують ритми форм (точки, лінії, плями та їх поєднання), ритми кольору (ахроматичні та хроматичні), ритми виражені фактурою.

В одній композиції може виявитися велика кількість композиційних елементів, побудованих на ритмі, що розвиваються відносно один одного паралельно, перетинаючись або навіть рухаючись у протилежному напрямі. Знання закономірностей ритмічної побудови багато в чому вирішує

проблеми створення композицій будь-якого виду, їх єдності та підпорядкування, рівноваги як цілого твору, так і його частин.

У виконаній композиції «Пори року» присутнє чергування її елементів по колу, символізуючи цим циклічність природних явищ. Цей ритм відносимо до простих.

Потужним засобом композиції виступає контраст, що може виражатися у формі, кольорі чи фактурі. Контраст – це максимальна відмінність між однорідними якістьми, наприклад: кругле – квадратне; блискуче – матове; чорне – біле тощо.

Якщо контраст – це максимальна зміна однорідних якостей, нюанс – це мінімальна зміна однорідних якостей – незначна відмінність; то тотожність – повторення цих якостей – тобто рівність. Для того, щоб контраст або нюанс став засобом гармонізації, потрібно скласти йому пару – тоді з'явиться можливість для порівняння. Наприклад, контраст великого і малого елемента, круглого або квадратного, чорного або білого, зеленого або червоного, гладкого або шорсткого тощо. Як тільки з'явилося це порівняння, з'явилося і співвідношення кількості білого і чорного, зеленого і червоного, малого і великого. Тому, у створенні гармонійної композиції дуже важливим є момент співвідношення цих елементів. Характеризуючи одну роботу, ми говоримо, що в ній основне композиційне завдання виконало контраст тону, в інший художній образ може бути вирішеним за рахунок багатства колориту, його нюансової опрацьованості.

Всі три вищезгадані засоби застосовуються митцями для вираження відповідних художніх образів і для створення роботи, що відповідає законам гармонії.

Контраст, нюанс і тотожність як засоби гармонії народжені самою природою і цілком успішно в ній співіснують: розмаїття відтінків у звичайній траві – це кольоровий нюанс. В одній рослині можна побачити повторення форми листя: більші знаходяться знизу, та чим вище, тим дрібнішими вони стають. Це нюанс форм. Тут можна помітити і нюанс кольору: нижні листки

вже пожовкли, середні яскраво пофарбовані, а верхні бліді. А якщо квітка складається з подібних пелюстків, то це тотожність. Цей приклад доводить, що засоби гармонізації – контраст, нюанс, тотожність – підказані митцю самою природою. Тому вони знайшли таке органічне застосування у творах мистецтва [10].

У виконаній композиції «Пори року» застосовані такі засоби гармонізації як контраст між формами (квадрат і коло); між фоном і виступаючими над ним елементами композиції, тобто контраст площин. Загалом, композиція виконана у нюансних відтінках кольору деревини від світлого до більш темних тонів, що визначається породою деревини.

Декоративну композицію «Пори року» було виконано з деревини липи і береста для контрасту між чотирма елементами, що визначають чотири пори року. Для підкреслення цієї ідеї, були використані кольори, зокрема: жовтий – для підкреслення весняної пори року; червоний – для підкреслення осінньої пори року; зеленій – для підкреслення літньої пори року; блакитний – для підкреслення зимової пори року, тобто для підкреслення кожного елемента пори року як індивідуальної частини.

Одне з найважливіших засобів гармонізації – пропорції (зв'язки частин і цілого). Під пропорцією розуміється відношення частин цілого між собою і цим цілим.

Основні пропорції: арифметична, геометрична, гармонійна, золотий перетин. Вибір та використання такого способу гармонізації, як пропорції, дозволяє художнику створювати роботу, що максимально відповідає законам гармонії та естетичним потребам людини. Застосування певних пропорційних відношень може надати значної виразності художньому твору, глибше розкрити його. Щоб створювати гармонійні, тобто цілісні твори, художник повинен вивчати та застосовувати закони природи.

Необхідно сказати, що проблема пропорцій – одна з найскладніших художніх проблем, що вимагають осмислення.

У декоративній композиції художнього твору «Пори року» застосовано проста арифметична пропорція 1:1.

Масштаб визначається правильним застосуванням систем пропорцій. Розділяючи форму на окремі деталі, можна тим самим досягти потрібного масштабу. Форма буде сприйматися більш-менш значущою. Необхідної виразності образу у вигляді масштабу можна досягти, працюючи не тільки з формою, а й грамотно застосовуючи інші образотворчі засоби, такі як колір та фактуру.

Масштабність твору не визначається абсолютною величиною. Невеликий за розміром твір може мати великий масштаб, визначати монументальні образи. І навпаки, значний за величиною твір сприймається часом як камерний. Володіючи таким інструментом, як масштаб, художник здатний створювати різні хвилюючі його художні образи незалежно від розміру твору.

Усі «площинні» композиції, а також композиції, які мають рельєф належать до фронтальних. Композиції на «площині» можуть бути представлені творами, виконаними у різних техніках та матеріалах. Можна назвати твори живопису і графіки, виконані у традиційних техніках і твори, що змогли з'явитися тільки на певному рівні розвитку науки і техніки.

До них належать комп'ютерна графіка, голографія та інші. Фронтальна композиція широко використовується в роботах декоративно-ужиткового характеру, де фактура матеріалу часто надає композиції рельєфності (текстиль – гобелен, скло – вітраж тощо). Композиції, що «виступають із площини», тобто мають рельєф, також належать до фронтальних. Вони сприймаються глядачем фронтально і не потребують бічного огляду. Рельєф творів дозволяє виявити їх форму та композиційну побудову за рахунок світла та тіні. Таким композиціям властива гра фактури (мармурові рельєфи Мікеланджело, карбовані роботи грузинських майстрів, керамічні кахлі на соборах, вироби з деревини, виконані в техніці різьблення тощо).

Фронтальні композиції найчастіше, ніж інші, створюються авторами як самостійні твори. Тим самим виключається вплив середовища (з'являється можливість не задумуватися про масштаб, стилістику, побудову простору), в якому вони будуть існувати. Самостійність твору підкреслюється рамою, лінією, бордюром та іншими композиційними засобами, що вирішують проблему виокремлення твору з простору, замикають композицію. Вона розвивається лише всередині. І водночас, фронтальна композиція «в рамі» може стати елементом глибинно-просторової композиції у вирішенні як інтер'єру, так і екстер'єру.

Своєю формою, пластикою, кольором, фактурою, побудовою вона може не тільки органічно увійти до композиційної структури, але розвинути її і навіть стати композиційним центром.

Декоративна композиція з деревини «Пори року» відноситься до фронтальних композицій, що об'єднує чотири квадрати. За допомогою металевих шпильок вони були об'єднані в єдине ціле, що склало чотири елементи за композиційним задумом «Пори року».

Квадрат – символ упорядкованості та стабільності, гарантії та надійності, бо опирається на чотири сторони світу. Насамперед, він пов'язаний не так із простором, як із часом, бо символізує чотириетапність основних життєво-часових процесів: чотири пори року – весна, літо, осінь, зима; чотири пори дня – ранок, день, вечір, ніч; чотири етапи життя – дитинство, молодість, зрілість, старість; чотири дії роботи на землі – підготовка ґрунту, сівба, доглядання посівів, збирання врожаю [11].

Його число – чотири. Зв'язок квадрату з простором – через надійність: найміцніший фундамент має форму квадрата; ідеальне хлібне поле – це квадратне поле, бо найзручніше для обробітку, збирання врожаю, організації сівозмін.

Коло – символ Неба і Сонця. Нескінченності й Вічності. Уособлює і розкриває суть Вічності й Звичайності, їх нерозривну єдність, бо своїми утвореннями демонструє: Безконечність у тому і там, де початок збігається з

кінцем, де завершення здійснюється в точці виходу. Простіше, де початок, там і кінець – у цьому сенс Безконечності. Отже, коло підказує, що Безконечне – це кінцеве, яке свій кінець привело до свого початку [11].

Також, твори мистецтва що мають три виміри (довжину, ширину і висоту), тобто параметри, що характеризують об'єм взагалі відносять до об'ємної композиції. Це скульптура, дрібна пластика, малі архітектурні форми, роботи декоративно-прикладного характеру, різні утилітарні об'єми (посуд, меблі, транспортні засоби, одяг – в цілому, все те, що включає в себе дизайн). Навіть у цьому простому переліку відчувається, яке широке застосування може мати об'ємна композиція в нашому житті для створення функціональних предметів, що забезпечують життєдіяльність людини.

Протягом століть існування об'ємної композиції змінювалися художні та пластичні принципи. Віддаючи перевагу тим чи іншим стилям, велися пошуки нових матеріалів і способів їх виготовлення, але закони гармонії та краси залишалися незмінними. Засоби гармонії, за допомогою яких митці досягали найкращих результатів і понині залишилися тими ж.

Об'ємну композицію можна розділити на два типи: симетричну та асиметричну. Найпоширеніша – симетрична об'ємна композиція, що має вертикальну вісь. Усі чотири (або більше) сторони щодо неї однакові. Такий симетричний об'єм в основному організує навколо себе і однаковий простір, тому що він орієнтований на однакове сприйняття зі всіх сторін. Характерним прикладом таких композицій можна назвати дорожні орієнтири, верстові або знакові столби, міські ліхтарі минулих століть, зразки садово-паркової архітектури (наприклад, ротонда). Але й найдрібніші предмети можна віднести до категорії симетричних об'ємних композицій. Скажімо, горщик, виконаний на гончарному крузі.

Симетричність об'ємної композиції надає їй урівноваженості, що є дуже важливою для створення утилітарних предметів, а також статичність, за допомогою якої можна організувати акцент об'єму у «рухомому» просторі.

Асиметрична об'ємна композиція має широкі можливості для вирішення неповторних пластичних задач і складного руху. За допомогою асиметричної об'ємної композиції можна зрозуміти художній образ, створений автором, простежити висловлену ним пластичну тему лише рухаючись навколо неї. Асиметрія дозволяє більш ємно висловити образ, передавши всю його багатогранність. Саме асиметричну об'ємну композицію легше розвинути, вкласти у відповідний простір. Або простір підпорядкувати їй [10].

Глибинно-просторова композиція є вершиною творчих здібностей для художника. Вона впливає на глядача не лише поєднанням площин, об'ємів, а й паузами між ними. Вплив простору безперечно сильніший, ніж плоскості або об'єму. Йдеться не про значущість чи художню цінність, а саме про ступінь можливого впливу, що у просторі вона більша, оскільки глядач належить до нього та оглядає його у цьому просторі [10].

Вплив гармонійного простору, побудованого за законами гармонії, сприятливо впливає на особистість. Проте, глибинно-просторова композиція вирішує й інші завдання. Так, використовуючи вплив простору, емоційно забарвленого, що несе визначальний образ, філософію, можна змусити підкоритися йому. Ця його особливість постійно використовувалася протягом усієї історії людства. Так організовувалися гладіаторські бої, виходи царюючих осіб, інквізиторські дії тощо. Усе це робили обмірковано, компонували у просторі елементи (місця глядачів, помості, балдахіні, прапори тощо). Враховувався кількісний вплив кольору та фактури. Наприклад, золото парчі, червоний колір оксамиту, чорний – сутани, блиск озброєння. Активно використовувалися світлові та звукові ефекти. Гарячі багаття і смолоскипи, барабани, сигнал труби та інші ефекти – все загалом створювало атмосферу, що психологічно впливало на глядача. Те саме відбувається і на спортивно-театралізованих виставах (відкриття Олімпійських ігор, гала-концерти, шоу різного роду тощо).

2.2 Матеріалознавчі аспекти виконання декоративної композиції «Пори року» з деревини

Різьблення по дереву й до наших днів залишається одним з національних видів прикладного мистецтва народу України. В Україні багато лісів, тому й розвинене мистецтво деревообробництва. Як і у давні часи, так і сьогодні для різьблення використовують одні і ті ж матеріали. Це масив горіха, вишні, ясена. Якщо необхідні твердіші породи, то підходять дуб, клен і бук.

Не всяка деревина гарна для різьблення. Найкраще підходить деревина липи, клена, вільхи, горіха, бука, груші, берези, дуба.

Перевага віддається липі, її деревина піддається всім видам різьблення. Грузла, однорідна за структурою волокон, м'яка, вона однаково добре ріжеться уздовж і поперек волокон, піддається обробці практично будь-яким способом.

Клен буває світлих тонів. За якістю кленова деревина тверда і важка. Текстура клена трохи блищить, що прикрашає предмети інтер'єру зроблені з цього матеріалу. Клен, як і дуб, ріжеться важко, але деревина клену схильна до хвороб. Тому клен не застосовується у виготовленні меблів.

Бук відрізняється сухою деревиною, яка може в процесі роботи сильно колотися і кришитися. Дрібне різьблення з буку зробити складно, тому його заздалегідь рясно змочують, а потім висушують. Різьблені меблі з цієї породи дерева необхідно обробляти спеціальними захисними засобами проти вологи.

Традиційним матеріалом для різьблення є й береза – з деревиною однорідного білого кольору, досить твердою і пружною. Для різьблення композицій з великим малюнком гарно підійде деревина дуба.

Дуб дуже важкий в обробці, тому тонкі складні мережива з нього не роблять. Зате меблі і різьблення з такого дерева дуже довговічні. Вони

можуть багато років знаходитися у ванній кімнаті, басейні, там де підвищена вологість.

Використовуються також хвойні та екзотичні породи дерева, зокрема: сосна, кедр, евкаліпт, палісандр.

Евкаліпт – екзотичне дерево, при цьому тверде і міцне. Але його головною перевагою є те, що евкаліпт містить в собі велику кількість ефірних олій, тому він невразливий для комах-шкідників. Так само ця порода дерева настільки товста, що дозволяє робити з неї крупні предмети інтер'єру. Кольори деревини евкаліпта різноманітні, тому різьблені меблі із деревини цієї породи дуже ціняться.

Палісандр – деревина незвичайного кольору. У стовбурі одного дерева може бути присутньою деревина червоного, коричневого і чорного кольорів. Не зважаючи на свою красу, палісандр не підходить для виробництва меблів через м'якість його деревини. Проте часто використовується деревина палісандра для різьблених вставок в меблевій гарнітурі, шкатулки, скриньки тощо.

Кожне дерево має свої недоліки і переваги, які необхідно враховувати у художній обробці деревини. У кожного своя структура і колір. Для виконання декоративної композиції «Пори року» було обрано деревину липи і берест (в'яз) [12].

Липа широко розгалужене листове дерево, з густою шаровидною кроною, що досягає 20–38 метрів заввишки. Має темну кору, яка з віком дерева може стати борозенчастою. Дерево має найкращі показники, що стосуються його обробки. Липа, її деревина, легко і добре ріжеться в усіх напрямках. Деревина легка, м'яка, прямошарувата. Якщо є намір виготовити певну річ інтер'єру і оздобити його різьбленням, то кращого матеріалу не знайти. Липа незамінний матеріал для різьблених робіт.

Зазвичай, меблі, виготовлені з липи, не призначені для великих навантажень, її характеристики будуть невисокі. Найкраще застосування липи – додаткові елементи і оздоблення меблів, кухонні вироби.

Якщо продукти зберігаються в ємностях, зроблених з липи, вони можуть довго зберігати свої якості (див.рисунок 2.2.1).

Рисунок 2.2.1 – Деревина липи

Існують різновиди дерев липи, що походить з Європи: липа європейська, липа крупнолиста, липа серцеподібна.

У процесі сушіння деревини липи воно не жолобиться і не тріскається. Але ця порода дерева потребує антисептику, оскільки схильна до впливу руйнуючих мікроорганізмів. Деревина липи має невисоку щільність (об'ємна вага при вологості 12 % – до 420 кг/куб. м.), вона м'яка, легка і в'язка. При зменшенні вологості деревини її твердість істотно збільшується.

Колір липової деревини дуже світлий, майже білий, іноді з рожевим відтінком. На відміну від осики, липа з часом не темніє, а зберігає свій природний світлий колір. Структура деревини не виражена, має однорідну будову, сучки зустрічаються рідко. При зміні температур не схильна до викривлення. Деревина липи містить ефірні масла, чим обумовлений її знаменитий дивовижний запах. Відмінна характеристика липової деревини полягає у тому, що вона, на відміну від деревини хвойних порід, зовсім не містить смоли [12].

Берест – листяне дерево з батьківщини в'язових (ільмових) дерев, заввишки до 30 м. з характерним крилатим насінням. Деревина береста тривка, еластична, міцніша від деревини інших видів в'язових, жовтаво-брунатного кольору, використовується у будівництві, возівництві, токарстві, для виготовлення музичних інструментів, фанери тощо.

Кора цього дерева наповнена дубильними та фарбувальними речовинами. Рослина придатна для зміцнення схилів. Берест часто насаджується у парках та вздовж вулиць, особливо цінять його культурну форму (*var. umbraculifera*) з дуже густою кроною. Берест прищеплюють на штабл інших видів дерев. Використовують для створення живоплотів та полезахисних лісових смуг. Деревина, медоносна, лікарська танідоносна, фарбувальна, волокниста, жиролійна, декоративна та фітомеліоративна рослина.

В'язи дають гарну деревину. Деревина в'яза гладенька щільна, в'язка, тверда, пружна, незначно жолобиться і розтріскується від висушування, важко колеться і обробляється, володіє гарною текстурою, добре полірується. Використовується для підводних та підземних споруд, у вагонобудуванні, меблевій промисловості, у будівництві (оздоблення поміщень, паркету).

З неї виготовляють колеса для возів, повозки, дуги, оглоблі, гальмові колодки, дерев'яні частини машин. Властивості деревини в'язу листуватого подібні до деревини в'яза гладенького. Застосовується у меблівому виробництві (дошки та облицювальна фанера), де цінуватиметься за яскравий червоно-бурий колір ядра.

В'яз листуватий часом має напливи (каплі), які високо цінуються в токарній справі і для виготовлення фанери з гарною текстурою. Деревина інших видів в'язів за технічними властивостями близька до деревини описаних вище видів порід і може знайти подібне застосування (див. рисунок 2.2.2).

Рисунок 2.2.2 – Деревина в'яза

Отже, матеріали, що використовувались для виготовлення декоративної композиції «Пори року» – деревина липи і в'язу, що детально описано вище. Технологічні принципи та послідовність виконання декоративної композиції «Пори року» розглянемо у наступному пункті.

2.3 Технологічні принципи та послідовність виконання декоративної композиції «Пори року» з деревини

Для виконання будь якої роботи з деревини необхідно мати потрібні інструменти. Для кожного виду художньої обробки деревини застосовуються різні інструменти. Слід зауважити, що інструменти майстри виготовляють самі. Із допоміжних інструментів потрібні різні напильники, свердла, плоскогубці, кусачки, молоточки. Майстри зберігають інструменти в художньо оздоблених підставках.

Для виконання різьблення по деревині потрібно мати добре освітлене природно або штучно робоче місце – верстак або стіл, необхідні пристрої та інструменти. Такими є набір ручного інструменту для різьблення.

Набір ручного інструменту для різьблення: 3 стамески – риб'ячі хвости, V-подібна стамеска, 4 прямі стамески, 3 стамески-ложки та різьбярський молоток-киянка (див. рисунок. 2.3.1).

Рисунок 2.3.1 – Інструменти для різьблення по дереву

Робота різьбяра завжди починається з виготовлення заготовок – інструменту для художньої обробки деревини, а оскільки художнє різьблення вимагає досить високої точності та якості обробки, арсенал інструменту повинен бути розширеним.

У розпорядженні має бути кілька ножівок (див. рисунок 2.3.2) для поздовжнього і поперечного різку і з дрібним зубом по металу. Сліди різку усуваються за допомогою рашпелів, круглого і плоского, бажано різної зернистості.

Більш тонка обробка проводиться наждачним папером різних типів. Слід мати два дерев'яні бруски: круглого і прямокутного профілю, які зручно використовувати як основу для наждачки.

- 1) ножівка по дереву; 2) припасовачна ножівка; 3) ножівка по металу;
4) набір рашпіїв по дереву; 5) брусок для шліфувального паперу

Рисунок 2.3.2 – Інструменти для роботи з деревиною

Для попереднього оформлення заготовок використовуються рубанки і верхебелі (див. рисунок 2.3.3). Вибирати великі фрагменти деревини зручно за допомогою гостро відточена столярного топирця.

- 1) різні рубанки; 2) топирець з молотком на обуху; 3) набір стамесок

Рисунок 2.3.3 – Інструменти для роботи з деревиною

І все ж найбільше значення для різьбяра має правильно сконструйований і зручний верстак (див. рисунок 2.3.4). Він повинен бути облаштований згідно з нормативами організації столярних робочих місць з урахуванням індивідуальних вимог, таких як зріст або довжина рук. Стіл необхідно оснастити механізмом, що дозволяє швидко закріпити і відкріпити заготовку, що обробляється. Сюди відносяться як столярні лещата і струбцини, так і регульовані, які можна переставляти.

Рисунок 2.3.4 – Столярний верстак

Спеціальні пристосування, електроінструмент

Маючи все необхідне для підготовки деталей, необхідно в індивідуальному порядку зібрати комплект інструментів для тонкої роботи (див. рисунок 2.3.5).

Рисунок 2.3.5 – Набір різців і стамесок по дереву

Основа такого комплекту – набір якісних чистових стамесок і різців різних форм і розмірів. Для виконання різьблення застосовують близько 50 видів стамесок різного призначення, з них 8–10 – найуживаніші. Кожен мотив різьби виконується спеціальним видом стамесок. Можна піти двома шляхами: придбати середньої руки набір з 8–12 предметів, або купувати по одному-два примірники якісного інструменту, для виконання художньої обробки деревини у певній техніці або для виконання різьблення за схемами.

Також хорошого столяра відрізняє правильно підібраний розмічальний інструмент: лінійки, косинці, рейсмуси, транспортири, кронциркуль, штангенциркуль, олівці різної м'якості (див. рисунок 2.3.6). Різьба по дереву завжди проводиться за заздалегідь продуманою схемою, відповідно до якої для кожного окремого виробу виготовляється шаблон. Тому потрібно не викидати картонні коробки та обрізки тонких листових матеріалів на зразок пластика або ЛМДФ.

- 1) комбінований косинець; 2) рейсмус розмічальний; 3) транспортир з лінійкою;
4) кронциркуль; 5) олівці будівельні; 6) штангенциркуль

Рисунок 2.3.6 – Канцелярні інструменти

Для опрацювання дрібних деталей в наявності повинно бути кілька ножів різних розмірів, один або два стружка, дисковий ніж, пробійники різних форм і розмірів (див.рисунок 2.3.7). Для прискорення процесу і підвищення точності обробки можливе використання електричних граверів, стамесок і реноватор.

- 1) ножі для різьблення по дереву; 2) пробійники; 3) електростамеска;
4) швидкозатискна струбцина; 5) стружок; 6) реванатор.

Рисунок 2.3.7 – Інструменти для роботи з деревиною

Своє застосування знайдуть до струбцин, особливо виробів на клейовому з'єднанні.

Нарешті, в арсеналі кожного різьбяра повинна бути хороша мережева дріль і хоча б найпростіша вібраційна шліфмашина зі змінюваними підшвами (див. рисунок 2.3.8).

1) мережева дріль; 2) вібраційна шліфмашина; 3) електролобзик.

Рисунок 2.3.8 – Електроні інструменти для роботи з деревиною

Що стосується лобзика, він повинен ставитися як мінімум до напівпрофесійного класу, інакше доведеться робити великі припуски на обробку, а якість наскрізного різьблення буде неминуче страждати. Також для майстерні, де відбуваються роботи з деревиною, необхідно забезпечити систему видалення пилу і стружки.

Майстру важливо відчути реакцію дерева на ріжучий інструмент, його пластичність, різницю щільності в сусідніх волокнах та інші характерні особливості. Під певні прийоми роботи в руках виробляється мя'зова пам'ять.

Для виконання декоративної композиції «Пори року» з деревини використовувались: лінійка, олівці, циркуль, косинці (кутник), стамеска, штангенциркуль, електродрель, шліфувальна машинка, циркулярна пила,

фуганок, струпцини, електрофрезер, шурупверт, електродрель, сверильний станок, електролобзик, фрезер, стрічкові пилки.

За допомогою інструментів лінійки, олівця, циркуля, косинця (кутника), стамески, штангенциркуля робимо креслення (див. рисунки 2.3.9, 2.3.10).

Рисунок 2.3.9 – Створення креслення – етап перший

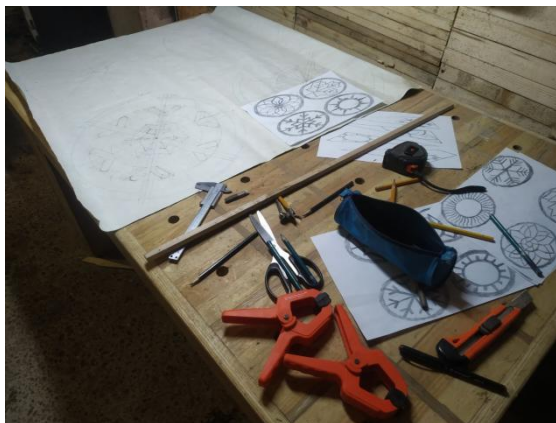

Рисунок 2.3.10 – Проробка деталей креслення – етап другий

Подальший крок: беремо деревину (берест і липу) й, за допомогою циркулярної пили, розрізаємо на заготовки (див. рисунок 2.3.11).

а) циркулярна пила; б) рейсмусовий станок KRAFT
 Рисунок 2.3.11 – Підготовка деталей на станках – етап третій

Заготовки скріплюємо за допомогою клею і струпчин, для того щоб вони були рівними. Повино бути чотири скріплені між собою заготовки: дві із липи і дві із бересту. Склеєні заготовки стругаємо за допомогою реймусу. Штангер циркулем визначаємо і перевіряємо ширину і висоту заготовок: 2,5–3,5 см. На поверхні заготовок за допомогою креслення робимо розмітки. На поверхні заготовок робимо коло фрезером (див. рисунок 2.3.12).

Рисунок 2.3.12 – Розмітка рисунка – етап четвертий

Далі склеюємо дві заготовки (для композицій «Весна» і «Літо») із липи і береста для вирізання деталей із деревини. Для цього нам знадобиться клей марки ПВА (див. рисунок 2.3.13).

Рисунок 2.3.13 – Клей ПВА для склеювання заготовок

Далі на слесних заготовках намічаємо потрібні деталі. Деталі вирізаємо за допомогою циркулярної пили, електролобзика, стрічкової пилки (див. рисунок 2.3.14).

а

б

в

а) стрічкова пилка; б) електролобзик; в) шліфувальна машинка.

Рисунок 2.3.14 – Інструменти, що використовувалися для вирізання деталей з деревини

За допомогою заокругленої стамески (див. рисунок 2.3.14, а), із склейки береста («Весна»), електроробзиком (див. рисунок 2.3.14, б) вирізаємо заокруглені деталі. Кожну вирізану деталь шліфуємо за допомогою шліфмашинки (див. рисунок 2.3.14, в) з кожної сторони.

Вирізані та відшліфовані деталі клеємо на зготовку. Робимо рамку із береста і липи, вирізаємо за допомогою циркулярної пили основні частини. Таких частин всього має бути вісім штук із береста, і вісім – з липи, далі фугуємо рамки на реймусі, склеюємо частини рам – їх має бути чотири штуки.

Далі, у рамках за допомогою дрелі вирізаємо отвори. В отвори шурупвертом закручуємо саморізи для закріплення рамки на заготовці. У заготовках утворюємо отвори, (з наміченої сторони, з якої повині кріпитися заготовки) за допомогою свердлильного станка.

Для скріплення чотирьох частин декоративної композиції необхідні металеві шпильки. Їх потрібно розрізати на вісім рівних частин. За допомогою двох шпильок М8 (довжина яких по одному метру), закріплюємо у попередньо зроблені отвори в рамці заготовки (метрова 32 гаєк, 32 шайб.)

На завершення, у вирізані кола чотирьох складових композиції, заливається емаль різного кольору, утворена з білого кольору з додаванням чотирьох фарбників: червоного, жовтого, зеленого, синього. Барвник для кожної окремої композиції розмішувався у чотирьох ємкостях до потрібної консистенції. Не виходячи за краї, у заглиблення округлостей, вирізаних за допомогою фрезера, заливається утворений фарбник, що символізує окрему пору року.

ВИСНОВКИ

Людина завжди намагалася прикрасити своє життя, вносячи в неї елементи естетики і творчості. Майстри, створюючи предмети побуту – посуд, одяг, меблі, декорували їх орнаментами, візерунками, різьбою, інкрустували коштовним камінням, перетворюючи на справжні витвори мистецтва. Прадавнім матеріалом для створення декоративно-ужиткових виробів була деревина. Існує безліч видів художньої обробки деревини.

Художня обробка деревини – найдавніший вид декоративно-прикладного мистецтва. Добираючи деревину для художніх виробів, майстри з найдавніших часів враховували не тільки фізичні її якості, але й декоративні. Наявність різноманітних фізичних, декоративних, смакових та інших якостей деревини дає змогу поділити її на породи.

З другої половини XIX ст. майстри інкрустували вироби різноманітними кольоровими матеріалами, а саме: фарбованим деревом, перламутром, мідним і латунним дротом, бісером тощо. Усі ці матеріали давали змогу вирішувати різноманітні композиційні завдання колірного і фактурного характеру.

Сьогодні художники використовують як традиційні, так і сучасні види художньої обробки деревини, виконують як невеличкі сувенірні вироби, так і складні багатофігурні композиції.

Виконана робота «Пори року» використовує сучасні прийоми стилізації, де елементи композиції набувають значення знаку. Ці знаки візуально відображають чотири пори року.

Декоративна композиція виконувалась аплікативним способом, тобто елементи композиції накладались на поверхню основи утворюючи різну висору рельєфу, що дає змогу виділити елементи із загальної площини художнього твору.

Отже, відповідно до поставленої мети на початку виконання дипломного проєкту було:

- досліджено історію та передумови розвитку художньої обробки деревини;
- визначено художньо-технологічні особливості художньої обробки деревини;
- обґрунтовано ідею та розкрито художньо-образний зміст теми «Пори року»;
- обґрунтовано композиційні та художні особливості виконання художнього твору «Пори року»;
- визначено матеріалознавчі аспекти виконання декоративної композиції «Пори року» з деревини;
- описано технологічні особливості та послідовність виконання декоративної композиції «Пори року».

Отже, у ході виконання дипломного проєкту усі поставлені на початку завдання – виконано. Так ми досягли наміченої мети, тобто виконали необхідне дослідження та на його базі створили декоративну композицію «Пори року» виконану з деревини.

ПЕРЕЛІК ДЖЕРЕЛ ПОСИЛАНЬ

- 1 Годовиця. Найпрекрасніший із закинутих храмів України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vytrishky.livejournal.com/5368.html?rfrom=ext_516969 (дата звернення: 14.04.2022).
- 2 Художнє ремесло [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://helpiks.org/2-49348.html> (дата звернення 14.04.2022).
- 3 Різьба по дереву: надихаючі ідеї, ескізи і поради щодо вибору матеріалу: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ogorod.biz.ua/rizba-po-derevu-idei-ta-eskizi-masterim-svoimi> (дата звернення: 14.04.2022).
- 4 Різьблення по дереву – вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A0%D1%96%D0%B7%D1%8> (дата звернення: 14.04.2022).
- 5 Скульптурна різьба по дереву: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://cikavosti.com/skulpturnaya-rezba-po-derevu/#hcq=N989l8t> (дата звернення: 23.04.2022).
- 6 Франсіско Баррера – Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/Франсіско_Баррера. (дата звернення: 23.04.2022).
- 7 Капшик І.Й. Тематичний цикл «пори року» в образотворчій спадщині європейського мистецтва: питання жанрової специфіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/6/81.pdf> (дата звернення: 01.05.2022).
- 8 Мистецтво та розваги. Що таке декоративне мистецтво [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://faqukr.com/mistectvo-ta-rozvagi/95461-shho-take-dekorativne-mistectvo.html> (дата звернення: 14.05.2022).

9 Композиція (мистецтво) – Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9A%D0%BE%D0%BC%> (дата звернення: 18.05.2022).

10 Символіка фігур [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://about-ukraine.com/simvolika-figur/>(дата звернення: 18.05.2022).

11 В'яз – Вікіпедія [Електронний ресурс]. – Режим доступу <https://danver.com.ua/uk/blog/derevo-lyra> (дата звернення: 20.05.2022).

12 Художня обробка деревини: інструменти, приладдя, матеріали, техніки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://osvita.ua/vnz/reports/culture/11265/> (дата звернення: 20.05.2022).

ДОДАТОК А
(довідковий)

ХУДОЖНЯ ОБРОБКА ДЕРЕВИНИ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ

Рисунок А.1 – Перун дерев'яний (дохристиянський період)

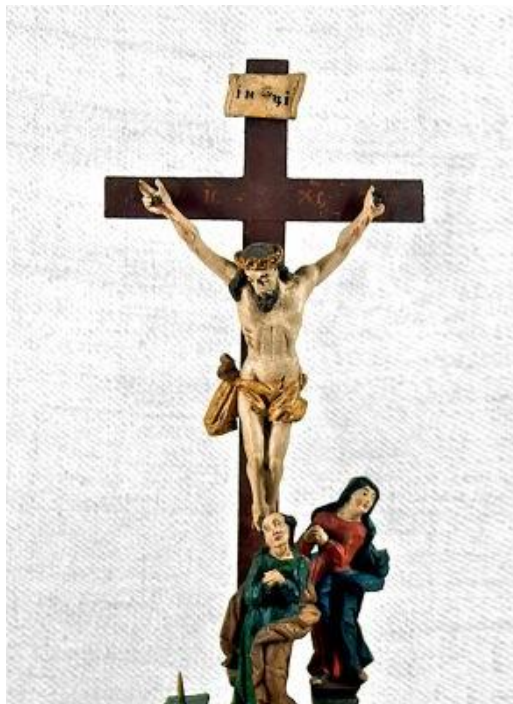
Рисунок А.2 – Дерев'яні сволоки в народному будівництві

Рисунок А.3 – Предмети побутового призначення
оздоблені різьбленням

ДОДАТОК Б
(довідковий)

ПАМ'ЯТКИ АРХІТЕКТУРИ ХVІІІ СТОЛІТТЯ

а

б

а) хрест «Розп'яття з пристоячими», Національний музей народного мистецтва Гуцульщини та Покуття;

б) надгробний хрест, поховання 18 ст. м. Золочів Львівської обл.

Рисунок Б.1 – Різьблені хрести з розп'яттям ХVІІІ століття

Рисунок Б.2 – Головний вівтар з фігурою розп'ятого Ісуса у костьолі Усіх Святих у селі Годовиці, що на Львівщині

Додаток В
(довідковий)

РІЗНОВИДИ ДЕРЕВООБРОБНИЦТВА

Рисунок В.1 – Вулики-довбанки, Музей народної архітектури і побуту імені Климентія Шептицького або Шевченківський гай на Львівщині

Рисунок В.2 – Відродження національних традицій різьблення

Рисунок В.3 – Різьба в сучасних дизайнерських розробках

Додаток Г
(довідковий)

ФОРМОТВОРЧІ ТЕХНІКИ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ

Рисунок Г.1 – «Човен-довбанка» кінця ХІХ ст.

Рисунок Г.2 – Витесування, вистругування, де вручну моделюється форма

Рисунок Г.3 – Виточування виробів з деревини

Рисунок Г.4 – Сучасний український бондар, Сорочинський ярмарок, Полтавська область, 2008 р.

Рисунок Г.5 – Столяр за роботою

Рисунок Г.6 – Кругле різьблення

Додаток Д
(довідковий)

ДЕКОРАТИВНІ ТЕХНІКИ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ

Рисунок Д.1 – Трьохгранновіімчасте різблення

Рисунок Д.2 – Плоскорельєфне різблення

Рисунок Д.3 – Ажурне різьблення

Рисунок Д.4 – Інкрустація

Рисунок Д.5 – Інтарсія (маркетрі)

Рисунок Д.6 – Випалювання (пірографія)

Додаток Е
(довідковий)

ДЕКОРАТИВНІ ТЕХНІКИ ХУДОЖНЬОЇ ОБРОБКИ ДЕРЕВИНИ

Рисунок Е.1 – Наскрізна (ажурна) різьба

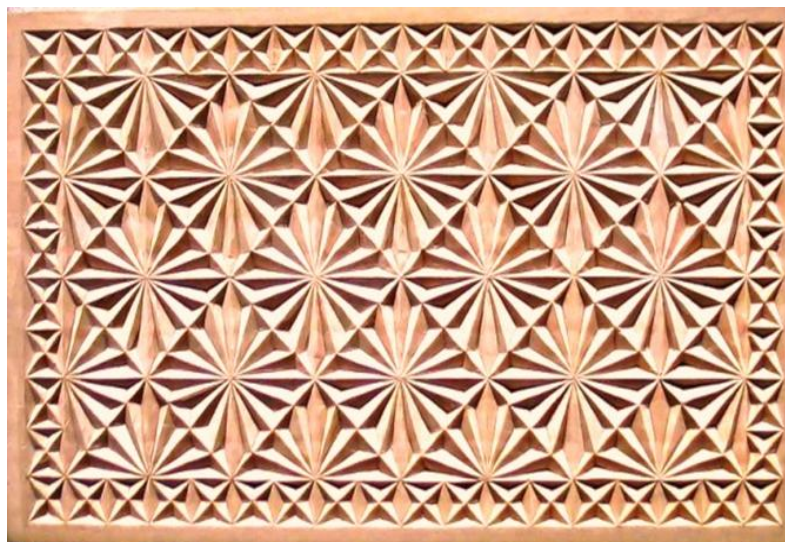

Рисунок Е.2 – Глуха різьба

Рисунок Е.3 – Скульптурна різьба

а

б

Рисунок Е.4 – Різновиди плоского різьблення

а) «сухе» (чисте) плоске різьблення; б) яворівське різьблення

Рисунок Е.5 – Рельєфне різьблення

Додаток Ж
(довідковий)

**СЕРІЯ КАРТИН «ПОРИ РОКУ» ІСПАНСЬКОГО ХУДОЖНИКА
ФРАНСІСКО БАРРЕРИ (1595 – 1658 РР.)**

Рисунок Ж.1 – «Весна»

Рисунок Ж.2 – «Літо»

**СЕРІЯ КАРТИН «ПОРИ РОКУ» ІСПАНСЬКОГО ХУДОЖНИКА
ФРАНСІСКО БАРРЕРИ (1595 –1658 РР.)**

Рисунок Ж.3 – «Осінь»

Рисунок Ж.4 – «Зима»

Додаток И
(довідковий)

**СЕРІЯ КАРТИН «ЧОТИРИ ПОРИ РОКУ»
ІТАЛІЙСЬКОГО ХУДОЖНИКА ДЖУЗЕППЕ АРЧІМБОЛЬДО
(1527–1593 РР.)**

Рисунок И.1 – «Літо»

Рисунок И.2 – «Весна»

Рисунок И.1 – «Зима»

Рисунок И.2 – «Осінь»

Додаток К
(довідковий)

«ЧОТИРИ ПОРИ РОКУ»

Рисунок К.1 – Пори року в природі

Рисунок К.2 – Пори року в різьблярстві

Додаток Л
(довідковий)

ПРЕДСТАВЛЕННЯ ЕСКІЗНОГО ПОШУКУ

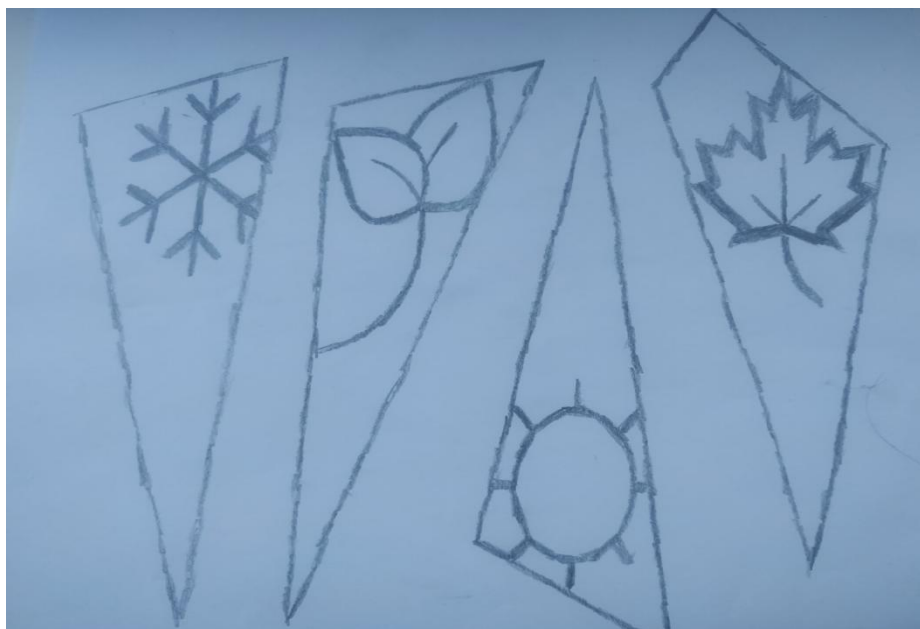

Рисунок Л.1 – Перший варіант ескізного пошуку

Рисунок Л.2 – Другий варіант ескізного пошуку

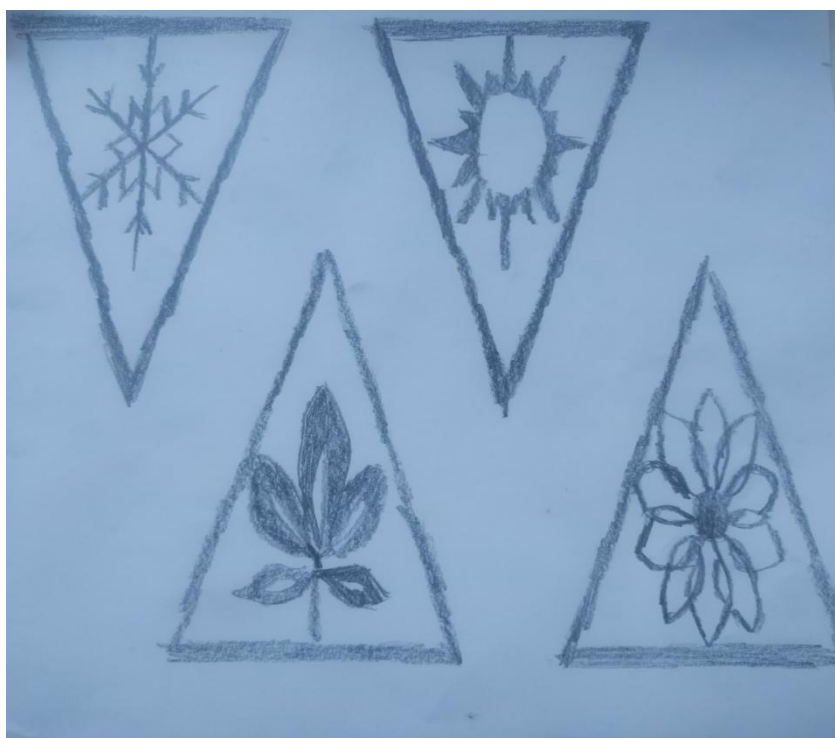

Рисунок Л.3 – Третій варіант ескізного пошуку

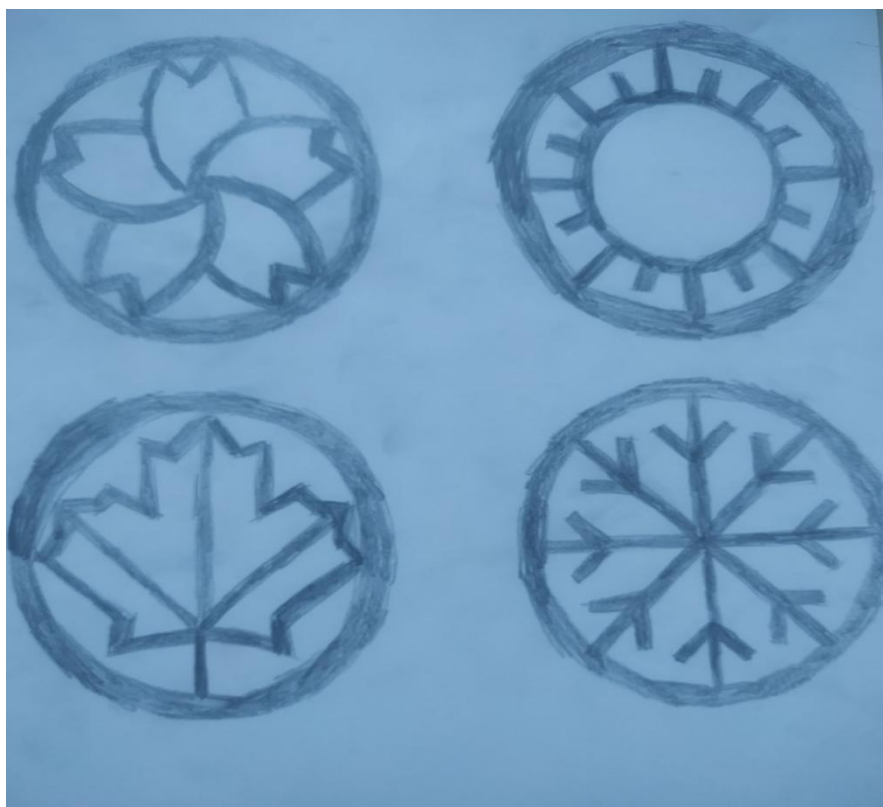

Рисунок Л.3 – Четвертий варіант ескізного пошуку

Додаток М
(довідковий)

ОБРАНИЙ ВАРІАНТ ДО ВИКОНАННЯ

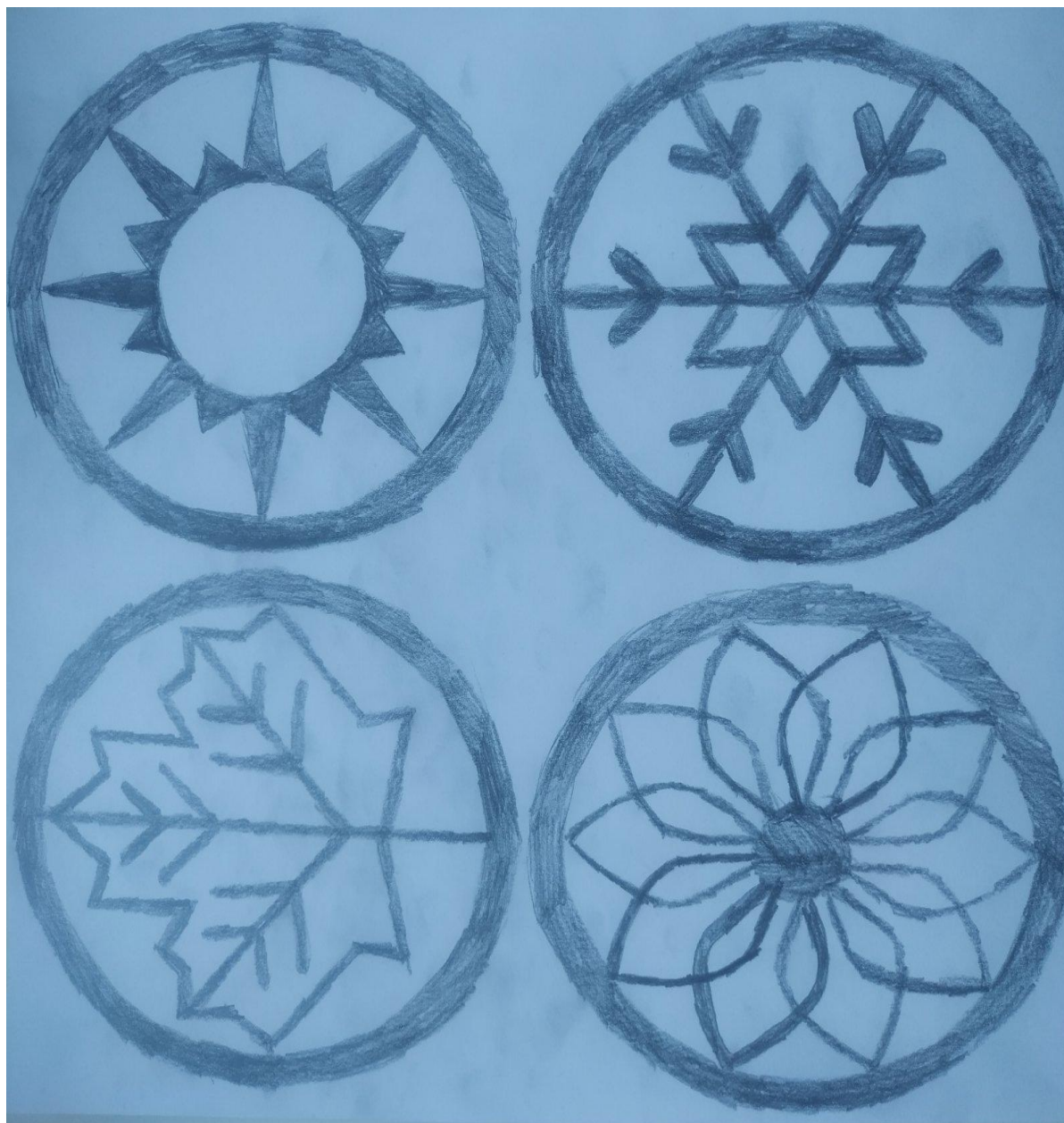

Рисунок М.1 – Завершений ескіз

Додаток Н
(довідковий)

ВИКОНАНИЙ ТВІР

Рисунок Н.1 – Декоративна композиція «Пори року»